

DE GROENE HEERLIJKHEID DEURNE, GEMEENTE DEURNE

Een archeologisch bureauonderzoek (BO)

DE GROENE HEERLIJKHEID DEURNE, GEMEENTE DEURNE

Een archeologisch bureauonderzoek (BO)

EARTH Integrated Archaeology Rapporten 196

COLOFON

EARTH Integrated Archaeology Rapporten 196

De Groene Heerlijkheid Deurne, gemeente Deurne.
Een archeologisch bureauonderzoek (BO)

Auteurs: T. Vanderhoeven, T. Bazuin-Zwart & J.de Moor

In opdracht van: Boot Organiserend Ingenieursburo BV

Disclaimer:

Foto's en tekeningen: EARTH Integrated Archaeology, tenzij anders vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

EARTH Integrated Archaeology aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:

Drs. T. Vanderhoeven
EARTH Integrated Archaeology B.V.
Senior KNA-archeoloog

© EARTH Integrated Archaeology Amersfoort, juli 2022

EARTH Integrated Archaeology B.V.

Basicweg 19
3821 BR Amersfoort

t 033-4554127

e contact@earth-archaeology.com

w earth-archaeology.com

Versiebeheer: definitief rapport 7 juli 2022

ISSN: 2211-1077

INHOUD

COLOFON	6
INHOUD.....	7
SAMENVATTING	8
Doel- en vraagstelling	8
Resultaten en Advies	8
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	10
1 INLEIDING	11
1.1 Aanleiding van het onderzoek	11
1.2 Doel- en vraagstelling.....	12
1.3 Ligging van het plangebied.....	12
1.4 Leeswijzer	13
2 Huidig en toekomstig gebruik.....	14
2.1 Huidige situatie.....	14
2.2 Toekomstige situatie	19
3 Aardkundige waarden en gegevens	21
3.1 Lithologie en geologie	21
3.2 Bodem en Geomorfologie	22
4 Historische situatie	26
4.1 Geraadpleegde bronnen	26
4.2 Bekende archeologische verwachting en waarden	27
4.3 Historisch landgebruik	34
5 Gespecificeerde archeologische verwachting.....	44
6 Conclusies en aanbevelingen	47
LIJST MET AFBEELDINGEN EN TABELLEN	52
LITERATUUR	53
Bijlage 1 Kadastrale gegevens	54
Bijlage 2 Kadastrale kaart	55

SAMENVATTING

DOEL- EN VRAAGSTELLING

In opdracht van Boot Organiserend Ingenieursburo BV heeft EARTH Integrated Archaeology in augustus-september 2021 een archeologisch bureauonderzoek (BO) uitgevoerd voor plangebied De Groene Heerlijkheid te Deurne, gemeente Deurne (grootte ca. 5 hectare).

In het plangebied zijn grond verstorende werkzaamheden gepland ten behoeve van de bouw van een nieuwe woonwijk. Op dit moment is de verticale omvang van de graafwerkzaamheden nog niet bekend. Aangezien men voornemens is binnen het plangebied een woonwijk aan te leggen, wordt uitgegaan van een maximale verstoringsdiepte tot 2 m –mv.

Het plangebied ligt volgens gemeentelijke archeologische beleidskaart uit 2010 (vigerend) in een zone waarvoor reeds onderzoek is uitgevoerd en geen archeologische resten meer te verwachten zijn. Echter op de beleidskaart uit 2019 (nog niet geïmplementeerd) heeft het plangebied een hoge archeologische verwachting en twee zones met een historische kern. Volgens het vigerende bestemmingsplan heeft het plangebied geen dubbelbestemming waarde archeologie.

Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de vergunningsaanvraag voor de gebiedsontwikkeling en is noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten het risico bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetroffen en aangetast.

Het doel van het bureauonderzoek is het vaststellen en bepalen van bekende en te verwachten archeologische waarden binnen het plangebied aan de hand van bestaande bronnen, zoals bodemkaarten, historisch kaartmateriaal en eerder uitgevoerd onderzoek.

RESULTATEN EN ADVIES

Voor het plangebied geldt een hoog risico op het aantreffen van archeologische resten. Door de hoge en droge ligging was het gebied in het verleden een gunstige en aantrekkelijke plaats voor zowel bewoning als gebruik (jagen, verzamelen en akkerbouw). Binnen het plangebied kunnen zich archeologische resten bevinden uit alle archeologische perioden, vanaf de Oude Steentijd tot en met de Nieuwe Tijd. In het plangebied is eeuwen lang geakkerd waarbij mest op de akkers is uitgereden en is geploegd. De mate waarin nog archeologische resten aanwezig zijn, hangt af van de mate waarin het oorspronkelijke bodemprofiel is afgetopt door het ploegen en opgenomen in het esdek. Archeologische resten zijn te verwachten op de overgang van het bruine esdek naar het onderliggende zand (overgang AC) op ca. 50 cm – maaiveld.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat grote delen van het plangebied met zekerheid tot diep in het dekzand (C-horizont) zijn verstoord als gevolg van bouw- en sloopwerkzaamheden, de aanleg van kabels & leidingen en als gevolg van saneringen. Voor de delen die reeds verstoord zijn adviseert EARTH om geen onderzoek uit te voeren.

Voor de overige delen van het plangebied is de kans eveneens groot dat de bodem is verstoord tot diep in de C-horizont. In het centrale noordelijke deel van het plangebied heeft een gronddepot gelegen waarbij hoogstwaarschijnlijk verstoring van de oorspronkelijke bodem heeft plaats gevonden. Ook bij het bouwrijp maken van de kavels voor bewoning ten zuiden van de Haspelweg, is de verwachting dat de gehele bodem tot in de C-horizont is vergraven. Hard bewijs hiervoor ontbreekt vooralsnog.

EARTH adviseert om de delen waarvoor nog geen bewijs is dat verstoring heeft plaats gevonden, zoveel mogelijk te ontzien. Indien dit niet mogelijk is, wordt geadviseerd om een vervolgonderzoek te verrichten. Daarbij wordt vervolgonderzoek alleen zinvol geacht indien het om aaneengesloten zones gaat van voldoende oppervlakte. Een woonstalhuis zal normaliter tussen de 10 en 30 m lang zijn, een historisch erf minstens 40 x 40 m. Het onderzoeken van te kleine zones zal niet tot betekenisvolle archeologisch informatie leiden. Derhalve zijn er vijf zones waarvoor vervolgonderzoek wordt voorgesteld.

Voor deze aaneengesloten zones die mogelijk niet verstoord zijn, wordt voorgesteld om per zone twee profielputten van 1 x 1 m te graven om na te gaan in hoeverre de bodemopbouw intact is. Indien blijkt dat de bodem tot diep (50 cm) in de C-horizont (ca. 1 m – mv) verstoord is, kan een zone worden vrijgegeven. Indien uit een profielput blijkt dat de bodemopbouw niet tot diep in de C-horizont is verstoord, wordt geadviseerd om vervolgens een proefsleuvenonderzoek uit te voeren waarbij ca. 7,5% van het onverstoorde areaal d.m.v. proefsleuven wordt onderzocht.

Bovenstaand advies is op 7 juni 2022 door de gemeente Deurne overgenomen. Daarbij geldt voor de vrijgegeven delen nog wel dat indien tijdens de uitvoering van het grondwerk archeologische (toevals)vondsten worden gedaan, nog steeds de wettelijke plicht geldt om deze te melden bij de bevoegde overheid, zoals staat aangegeven in de Erfgoedwet (Art. 5.10).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

EARTH projectnummer	2021-054
Datum	7 juli 2022
Projectnaam	De Groene Heerlijkheid
Toponiem	Haspelweg
Plaats	Deurne
Gemeente	Deurne
Provincie	Noord-Brabant
Oppervlakte plangebied	Ca. 5 ha
Kaartbladnummer	52C
Centrumcoördinaten onderzoeksgebied	182535 / 385512
Huidig grondgebruik	Bebouwd en braakliggend
Aanleiding onderzoek	Herinrichting / nieuwbouw woonwijk
Onderzoeksmelding / Zaak ID Archis3	5103042100
Kadastrale gegevens	Zie Bijlage 1
Uitvoerder	EARTH Integrated Archaeology BV Basicweg 19 3821 BR Amersfoort
Contactpersoon	T. Vanderhoeven T: 033 455 41 27 E: t.vanderhoeven@earth-archaeology.com
Opdrachtgever	Boot Organiserend Ingenieursburo BV
Contactpersoon	Mevr. M. van Driel
Bevoegd Gezag	Gemeente Deurne Mevr. E. Leenheer Postbus 3 5750 AA Deurne
Adviseur archeologie Bevoegd Gezag	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant Mevr. R. Berkvens Wal 28 5601 KA Eindhoven T: 088 369 0638 E: r.berkvens@odzob.nl
Goedkeuring door Bevoegd Gezag	7 juni 2022
Uitvoeringsperiode onderzoek	Augustus-September 2021
Beheerder en plaats documentatie	- EARTH Integrated Archaeology BV, Amersfoort - Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant - Archis 3 en DANS
Namenlijst	- Drs. T. Vanderhoeven (Senior KNA Archeoloog actornummer: 54209623) - Dr. J. de Moor (Senior KNA Prospector actornummer: 84417778) - T. Bazuin-Zwart (junior archeoloog)

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

In opdracht van Boot Organiserend Ingenieursburo BV heeft EARTH Integrated Archaeology in augustus-september 2021 een archeologisch bureauonderzoek (BO) uitgevoerd voor plangebied De Groene Heerlijkheid te Deurne, gemeente Deurne. Hier zijn grondverstorende werkzaamheden gepland ten behoeve van de bouw van een nieuwe woonwijk.

Het plangebied ligt volgens de gemeentelijke archeologische beleidskaart uit 2010 (vigerend) in een zone waarvoor reeds onderzoek is uitgevoerd en geen archeologische resten meer te verwachten zijn. Echter op de beleidskaart uit 2019 (nog niet geïmplementeerd) heeft het plangebied een hoge archeologische verwachting en twee zones met een historische kern. Volgens het vigerende bestemmingsplan heeft het plangebied geen dubbelbestemming waarde archeologie.¹

Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de vergunningsaanvraag voor de gebiedsontwikkeling en is noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten het risico bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetroffen en aangetast.

¹ www.ruimtelijkeplannen.nl: Bestemmingsplan Stationsstraat-haspelweg 2014.

1.2 DOEL- EN VRAAGSTELLING

Het doel van het bureauonderzoek is het vaststellen van bekende archeologische waarden en het bepalen van archeologische risico's binnen het plangebied. Voor dit bureauonderzoek zijn de volgende vragen van toepassing:

- Hebben in het (recente) verleden ingrepen plaatsgevonden die van invloed zijn op de kwaliteit van eventueel aanwezige archeologische waarden?
- Uit welke archeologische perioden kunnen archeologische waarden worden verwacht? Wat is de te verwachten aard, locatie, omvang en diepteligging van deze eventuele archeologische waarden?
- Wat is de conserveringstoestand van deze resten?
- Op welke wijze zijn de voorgenomen ingrepen binnen het plangebied van invloed op de mogelijk aanwezige archeologische waarden?

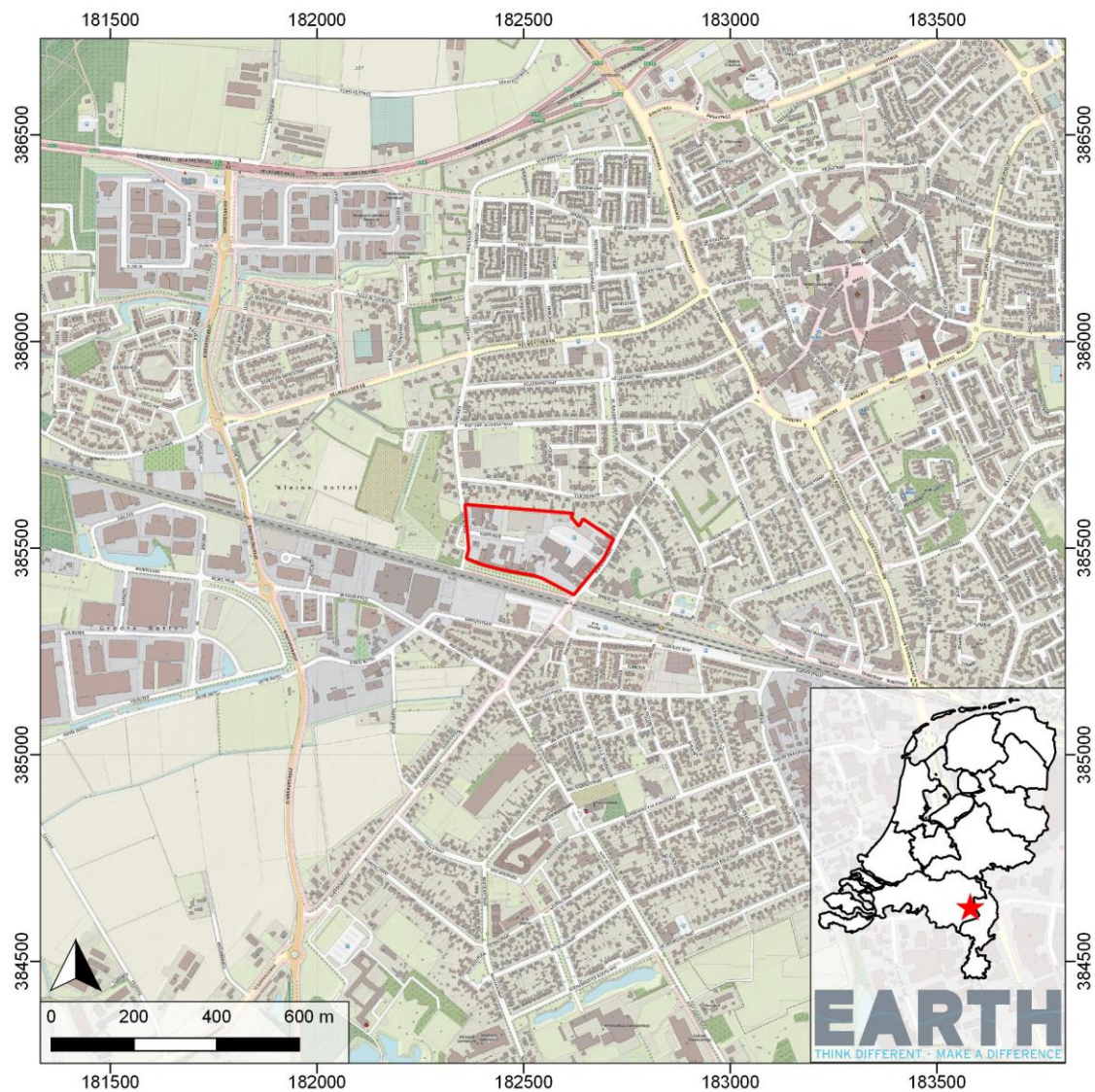
In Nederland dient het vaststellen van de archeologische verwachting uitgevoerd te worden op grond van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1 / protocol 4002). Het gehele onderzoek is uitgevoerd volgens de eisen die in de KNA 4.1 worden gesteld aan een bureauonderzoek (protocol 4002). De gemeente Deurne heeft voor het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek geen aanvullende uitvoeringskaders vastgesteld.

1.3 LIGGING VAN HET PLANGEBIED

Het plangebied betreft het gebied waar daadwerkelijk grond verstorende werkzaamheden gaan plaatsvinden. Het plangebied is circa 5 ha groot en wordt aan de zuidkant begrensd door de Textielstraat, aan de westkant door de Haspelweg en aan de oostkant door de Vlierdenseweg. De noordgrens van het plangebied bevindt zich tussen de Haspelweg en de Schutsboom (zie Afb. 1) en het maaiveld ligt op circa 25,25 m + NAP.

Voor het bureauonderzoek is niet alleen gekeken naar gegevens binnen het plangebied, maar is een ruimer onderzoeksgebied aangehouden met een straal van 500 m rondom het plangebied.

Informatie uit het onderzoeksgebied kan helpen om de archeologische verwachting en het archeologisch risico binnen het plangebied nader te duiden.

Afbeelding 1: Ligging van het plangebied (rood).

1.4 LEESWIJZER

In de samenvatting zijn de resultaten van het bureauonderzoek en het advies weergegeven. In hoofdstuk 2 tot en met 4 worden achtereenvolgens het huidige en toekomstige gebruik, de bekende aardkundige waarden, de historische situatie en de bekende archeologische waarden gepresenteerd. In hoofdstuk 5 is het gespecificeerd verwachtingsmodel opgenomen. In hoofdstuk 6 zijn de conclusies weergegeven en is een advies opgenomen.

2 HUIDIG EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

2.1 HUIDIGE SITUATIE

De ligging en huidige inrichting van het plangebied is weergegeven in Afb. 2. Het plangebied is momenteel in gebruik als bedrijventerrein met enkele verharde wegen, parkeerterreinen, tankstations en bedrijven. Het is tevens in gebruik als een woonwijk met huizen, tuinen en erven.² Er zijn binnen het plangebied een groot aantal bodemverstoringen bekend. Deze bodemverstoringen hebben te maken met historisch gebruik van het plangebied, kabels & leidingen en uitgevoerde saneringen. De bekende verstoringen zullen hieronder worden toegelicht en zijn weergegeven op diverse afbeeldingen en kaarten (zie Afb. 2-6).

De geschiedenis van het plangebied zal uitgebreider worden besproken in hoofdstuk 4. Het plangebied raakt vanaf het einde van de 19de eeuw bebouwd. De ontwikkelingen in het gebied startten met de aanleg van een spoorlijn tussen Eindhoven en Venlo. In 1902 vestigde zich de Boerenbond aan de Stationsstraat 122-124. Vanaf dat moment ontwikkelde zich een bedrijventerrein dat tot op heden in gebruik is. De inrichting van het plangebied is over de afgelopen 100 jaar regelmatig veranderd. Zo is de spoorlijn en bijbehorende bebouwing gesloopt. Binnen het plangebied hebben meerdere hallen en gebouwen gestaan die inmiddels ook zijn gesloopt. Al deze gebouwen zijn gefundeerd geweest tot op het zand. Uit eerder onderzoek naar deze bebouwing is gebleken dat de meeste van deze gebouwen gefundeerd waren tot een diepte van 0,8-1,0 m – mv.³ Er zijn geen loodsen bekend die over een grote oppervlakte ongefundeerd zijn. Daarnaast waren

² Hiervoor is zijn Google Earth / Google Streetview geraadpleegd op 19 aug 2020.

³ Van den Berg & Schrijvers 2008, 14.

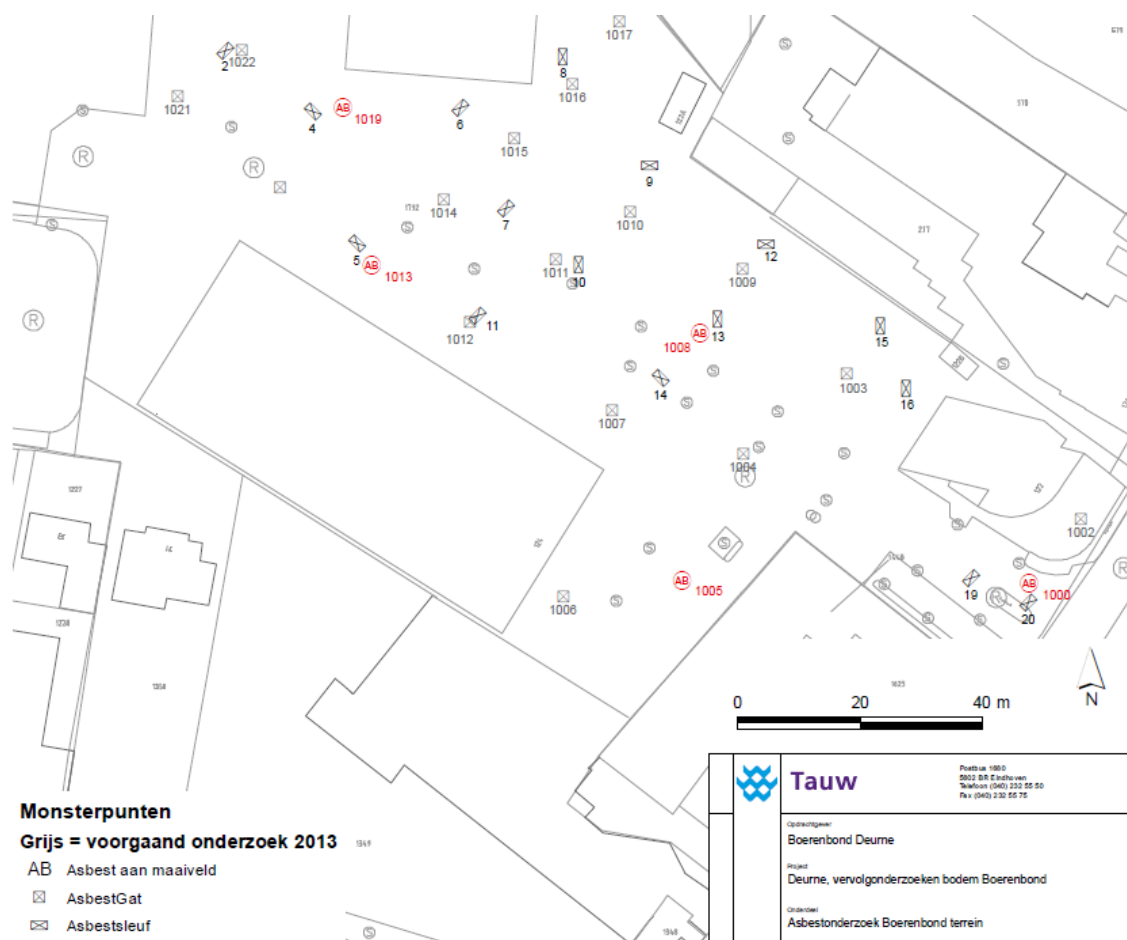
delen van de bebouwing onderkelderd (zoals het Boerenbond gebouw, zie hoofdstuk 4) en waren meerdere ondergrondse brandstoftanks aanwezig.

Afbeelding 2: Huidige inrichting van het plangebied (rood) en onderzoeksgebied (blauw).

Behalve de oude en bestaande bebouwing en ondergrondse brandstoftanks, zijn binnen het plangebied ook een groot aantal kabels & leidingen bekend (gebaseerd op een KLIC-oriëntatie melding d.d. 09-08-2021). Deze kabels en leidingen concentreren zich onder de huidige Haspelweg die van oost naar west door het plangebied loopt en de huis- en bedrijfsaansluitingen vanaf deze weg (zie Afb. 6). Het merendeel van de huidige Haspelweg zal hierdoor tot in het zand (C-horizont) verstoord zijn geraakt. Er is vanuit gegaan dat rond elke kabel tenminste 50 cm vergraven is.

Binnen het plangebied zijn diverse milieukundige bodemonderzoeken uitgevoerd, informatie hierover is opgevraagd via het Bodeminformatiesysteem Noord-Brabant.⁴ Vanwege de aanwezigheid van meerdere tankstations binnen het plangebied is ook vervuiling opgetreden met onder andere arseen en lood. Dit heeft er toe geleid dat bij het maken van plannen voor herontwikkeling van het plangebied meerdere onderzoeken naar vervuiling en saneringen hebben plaatsgevonden. In Afb. 3 is goed te zien dat ten behoeve van dit bodemonderzoek een groot aantal boringen zijn geplaatst en putjes gegraven (zie ook Afb. 4). Tevens is de aanwezigheid van asbest geconstateerd, waarvoor meerdere onderzoeken zijn uitgevoerd. De hoeveelheid bodemonderzoeken die binnen het plangebied zijn uitgevoerd is dermate groot, dat deze niet allemaal individueel worden besproken. In Afb. 5 zijn de locaties uit de omgevingsrapportage weergegeven. In Afb. 6 is weergegeven welke zones zijn vergraven ten behoeve van bodemonderzoek of bodemsanering. In alle gevallen is meer dan 50 cm vergraven, waarmee tot in de oorspronkelijke bodem (de C-horizont) is vergraven.

Afbeelding 3: Uitsnede uit een onderzoek van Tauw in 2013 naar bodemvervuiling.

⁴ <https://noord-brabant.omgevingsrapportage.nl/>.

Sleuf 3

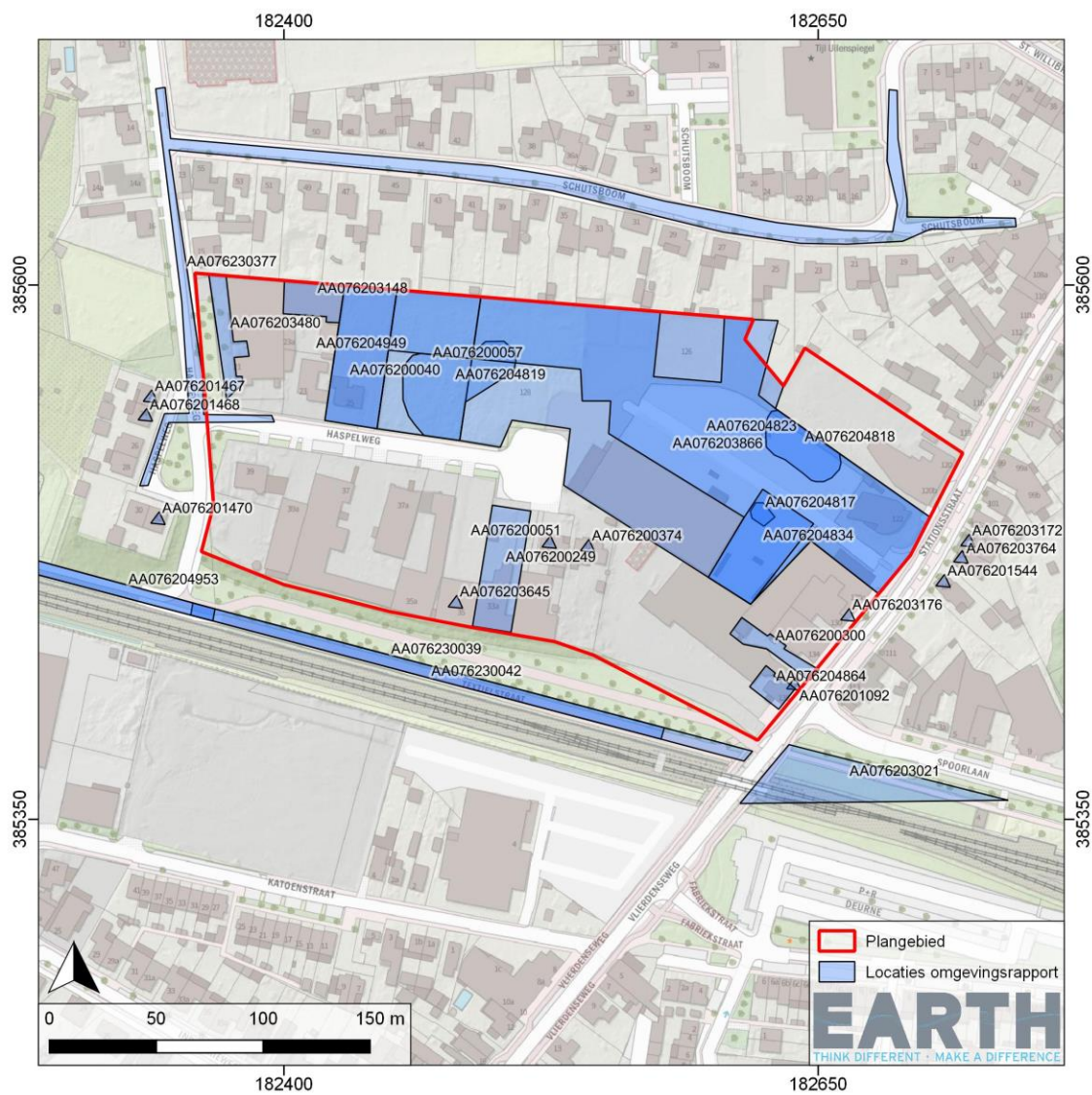
Sleuf 6

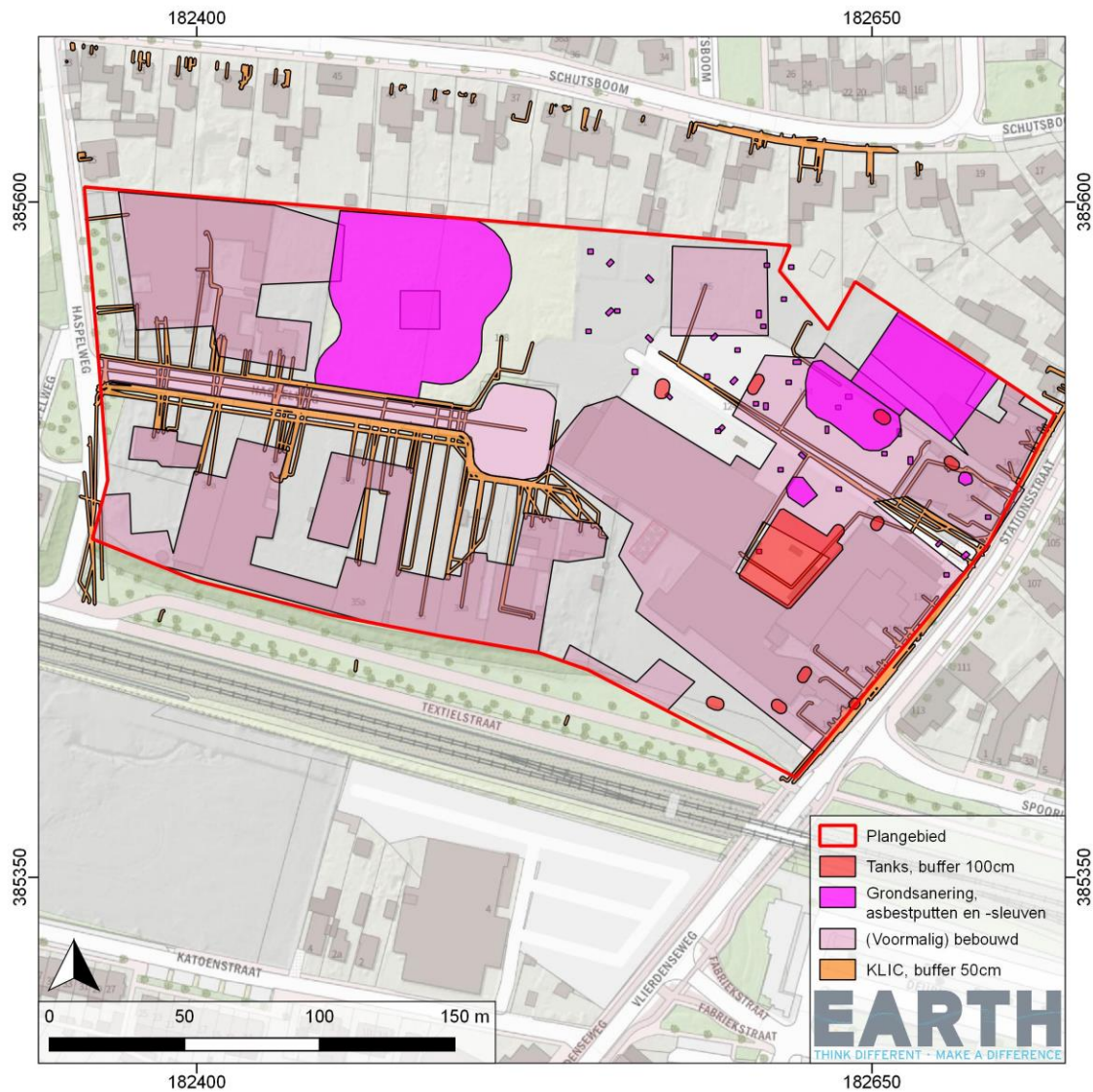
Sleuf 8

Afbeelding 4: Enkele foto's van profielen uit een bodemonderzoek van Tauw in 2015 (Snoep 2015).

Het maaiveld in het plangebied ligt op circa 25,25 + NAP. De actuele grondwaterstand ligt op 24,4-21,4 m + NAP.

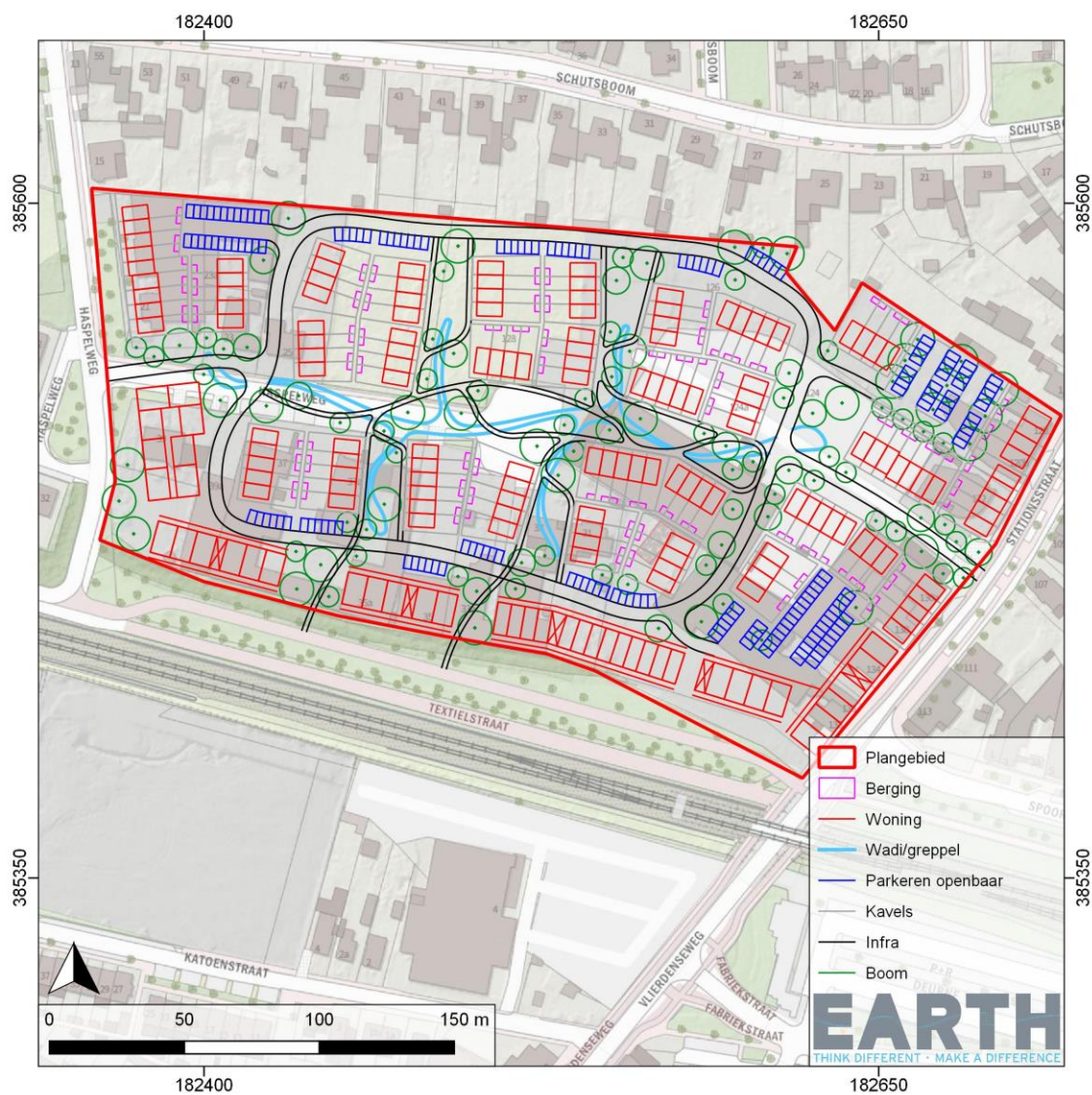
Afbeelding 5: Locaties bodemonderzoek in omgevingsrapportage.

Afbeelding 6: Reeds bekende bodemverstoreningen.

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

In de toekomstige situatie zal alle bestaande bebouwing worden gesloopt. Binnen het plangebied komt een nieuwe woonwijk 'De Groene Heerlijkheid' met huizen, bergingen, parkeerplaatsen, wegen, nieuwe infra en wadi's voor waterberging (zie Afb. 7). Hierbij zullen graafwerkzaamheden plaats vinden. Op dit moment is de verticale omvang van de graafwerkzaamheden nog niet bekend. Aangezien men voornemens is binnen het plangebied een woonwijk aan te leggen, wordt uitgegaan van een maximale verstoringsdiepte tot 2 m -mv, ter plaatse van bijvoorbeeld onderkelderingen. Het is niet bekend wat het toekomstig waterpeil zal zijn. Als gevolg van het veranderend grondgebruik (gedeeltelijke bebouwing en verstening) en de aanleg van weg- en rioolcunetten, wordt aangenomen dat het grondwaterpeil iets zal dalen.

Afbeelding 7: Geplande inrichting van het plangebied 'De Groene Heerlijkheid'.

3 AARDKUNDIGE WAARDEN EN GEGEVENS

3.1 LITHOLOGIE EN GEOLOGIE

De ondergrond van het plangebied bestaat volgens de geologische kaart uit een dun pakket dekzand (dunner dan 2 meter). Dit dekzand is gevormd aan het eind van het Pleistoceen tussen 18.000 en 11.700 jaar geleden. Daaronder bevindt zich (fijnzandige) leem dat behoort tot de Formatie van Eindhoven en lokaal bekend staat als Brabantse leem. Dit is gevormd in de voorlaatste ijstijd, het Saalien. Resten van bewoning worden doorgaans aangetroffen in de top van het dekzand en niet in de top van deze Brabantse leem.

Dekzand is zand dat in grote delen van Nederland aanwezig is en dateert uit het laatste deel van de laatste ijstijd het Weichselien (Laat-glaciaal, ca. 14.650-11.700 jaar geleden). Deze periode kenmerkte zich door grote droogte en een diepe koude. Het landschap uit deze periode kan worden beschreven als een poolwoestijn. In deze situatie is zand afgezet door de wind waardoor de zandkorrels sterk zijn afgerond en goed gesorteerd. Omdat dit zand in grote delen van Nederland aanwezig is en oudere sedimenten afdekt wordt het dekzand genoemd. Het dekzand is in verschillende koude fasen gevormd. In de laatste twee koude fasen van het Weichselien, de Vroege en Late Dryas is veel zand herverstoven. In tussenliggende warme perioden, waaronder het Allerød (ca. 13.800 - 12.800 jaar geleden), was lokaal vegetatie aanwezig, trad bodemvorming op en leefden er ook mensen in Nederland. Deze bodemoppervlakten zijn weer afgedekt met dekzand uit de Late Dryas waardoor deze bodems en daarin mogelijk aanwezige vindplaatsen goed bewaard zijn gebleven. De top van het dekzand uit de Late Dryas (ca. 12.800 - 11.700 jaar geleden) kent een voor Nederlandse begrippen sterk glooiend reliëf. Met name de hogere delen van dit landschap zijn

in het Holoceen (ca. 11.700 jaar geleden tot heden) door de mens gebruikt.⁵ Gedurende het Holoceen zijn de lage delen van het dekzand in de omgeving van Deurne bedekt geraakt met veen. Dit veen ontstond door de tamelijk vlakke waterscheiding van een zanderige vlakte. Door ondoordringbare kleilagen op relatief geringe diepte kon regenwater niet door de bodem naar het grondwater doorsijpelen. Door deze stagnatie van regenwater kwam afgestorven plantaardig materiaal onder water terecht. In dit zuurstofarme milieu was er sprake van onvolledige biologische afbraak, waardoor zich veen kon vormen.

In de nationale database voor de Nederlandse ondergrond (DINOloket) is slechts één boring opgenomen die zich bevindt binnen het plangebied (B52C1732). Deze boring is gezet tot 150 cm - mv. Tot deze diepte bestaat het profiel uit kalkloos fijn zand. Deze beschrijving komt overeen met de beschrijving van dekzand zoals deze is weergegeven op de geologische kaart.

3.2 BODEM EN GEOMORFOLOGIE

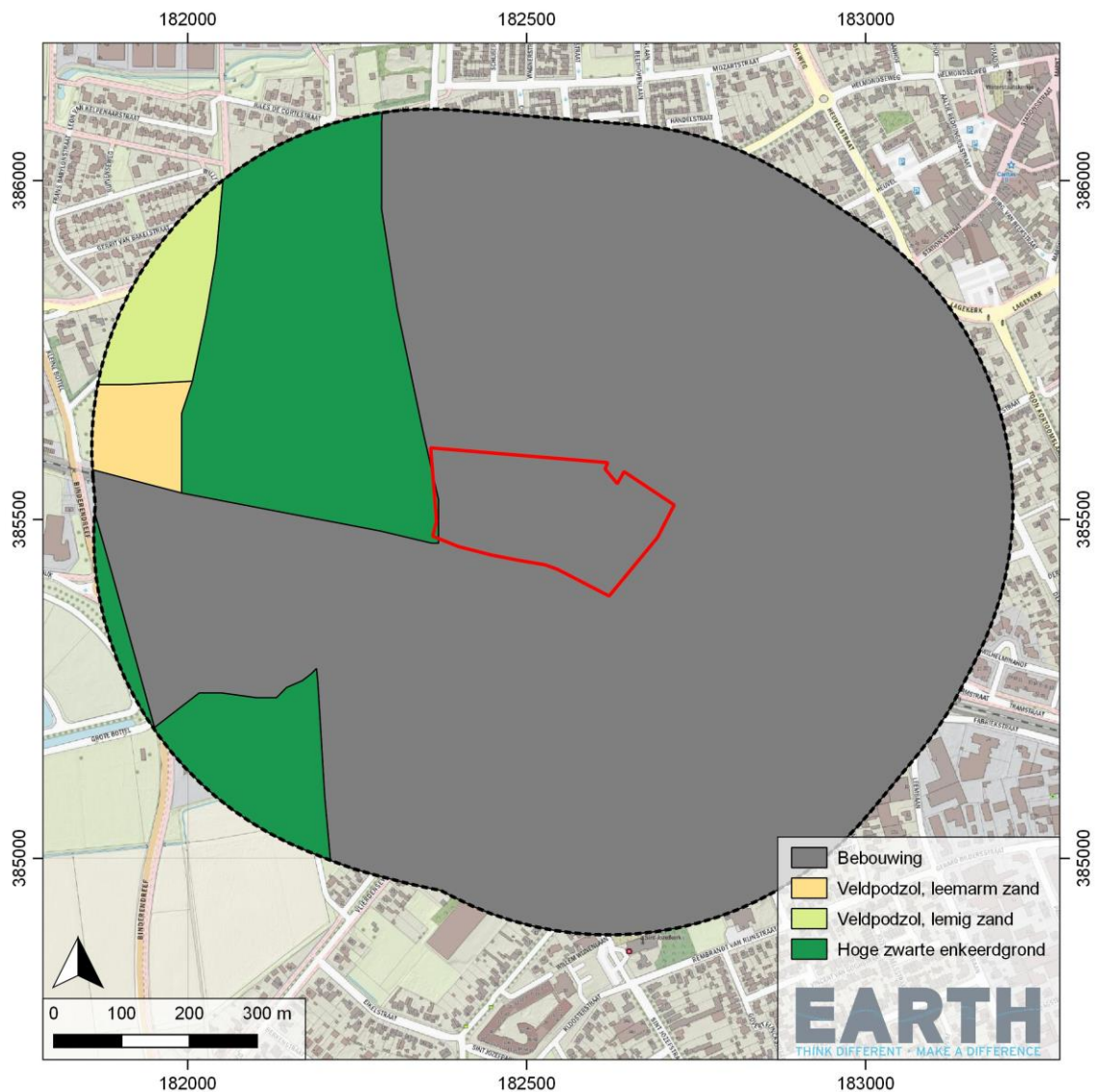
De bodemkaart (Afb. 8) en de geomorfologische kaart (Afb. 9) geven weinig aanvullende informatie over de aard van de ondergrond, omdat op beide kaarten het plangebied is aangegeven als bebouwd gebied. In de bibliotheek van Wageningen is een groot aantal gedetailleerde bodemkaarten beschikbaar rondom Deurne die zijn vervaardigd in het kader van diverse ruilverkavelingsprojecten zoals Bakel, Vlierden en Astense Aa. Helaas is van het plangebied nooit een dergelijke kaart gemaakt. Ook ontbreken bodemkundige boorgegevens van dit gebied in de database van Alterra.⁶ Doordat het gebied niet in kaart is gebracht ten behoeve van de nationale bodemkartering ontbreekt een grondwatertrap voor dit gebied. Wel zijn van enkele grondwaterpeilbuizen net buiten het plangebied de meetwaarden bekend in het DINOloket: B52C0286 24.00-20.60 m NAP en B52C0372-001 24.40-21.40 m NAP.⁷

In het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN versie 4, Afb. 10) is goed te zien dat terrein bebouwd is (geweest). Het gebied is sterk versnipperd. Aanwijzingen voor grootschalige afgravingen zijn niet zichtbaar. Deze zijn bijvoorbeeld wel zichtbaar direct ten westen van het plangebied. Het plangebied is relatief hooggelegen ten opzicht van de omgeving. Ten zuiden van het plangebied is duidelijk een breed beekdal zichtbaar, dit betreft het beekdal van de Oude Aa. Het gebied ten noorden van het plangebied is eveneens iets lager gelegen.

⁵ Van Zijverden & De Moor 2014, hoofdstuk 3.

⁶ www.bodemdata.nl, geraadpleegd op 13-09-2021.

⁷ www.DINOloket.nl, geraadpleegd op 13-09-2021.

Afbeelding 8: Plan- en onderzoeksgebied op de bodemkaart (bron: Bodemkaart van Nederland, Stiboka 1990).

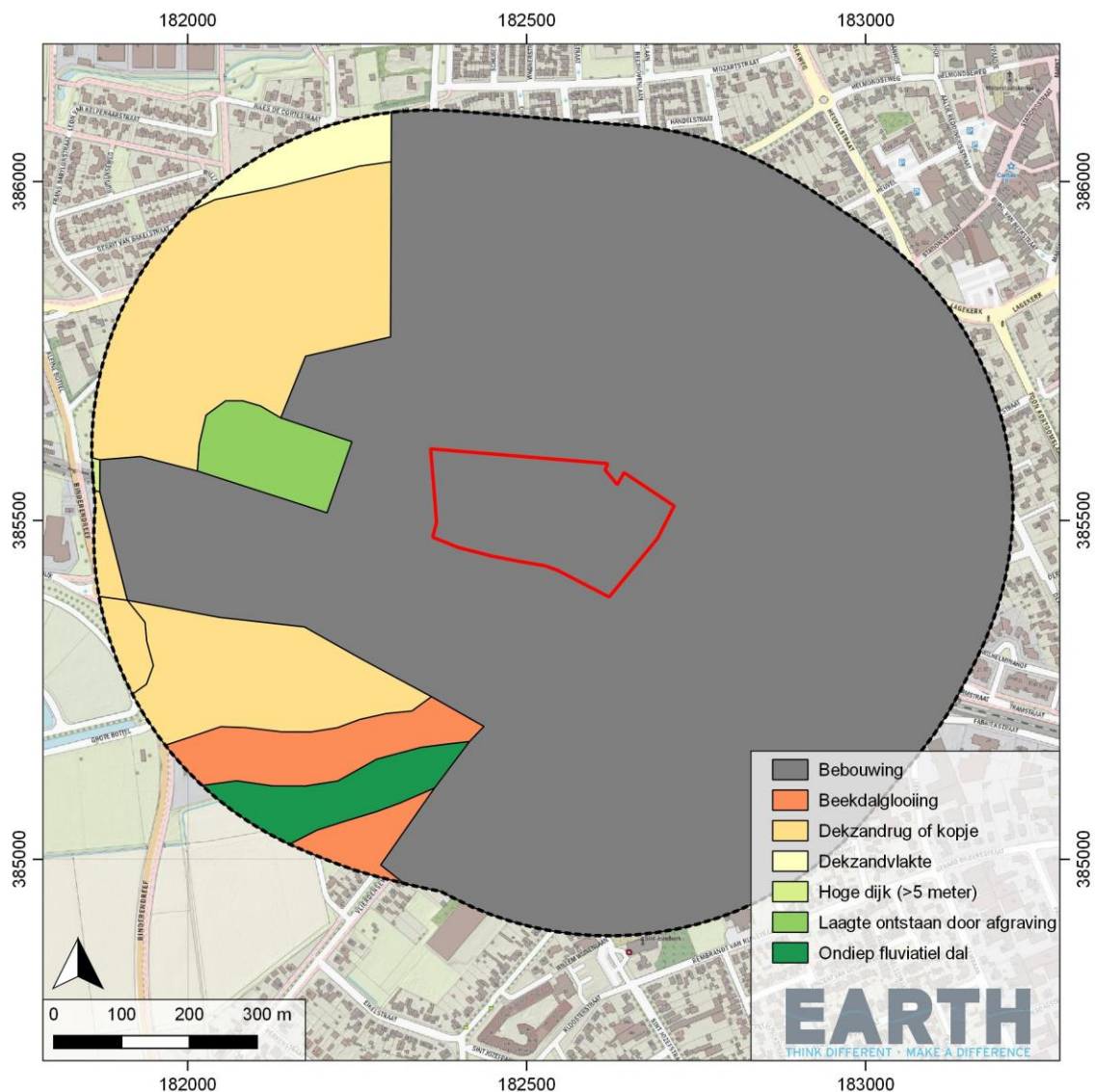
Voor dit deel van het onderzoek is het geoportaal van de WUR geraadpleegd voor luchtfoto's van de RAF uit de Tweede Wereldoorlog.⁸ Uitsluitend ten oosten van Deurne zijn foto's beschikbaar uit deze periode. Ook zijn satellietfoto's uit de periode 2016-2021 bekeken via het satellietdataportaal van de rijksoverheid.⁹ Dit heeft echter geen aanvullende informatie opgeleverd.

Op basis van de verzamelde aardwetenschappelijke data bestaat de ondergrond uit een dun pakket dekzand van tenminste anderhalve meter dikte. Daaronder bevindt zich een pakket (fijnzandige) leem. Het plangebied bevindt zich relatief hoog in het landschap. Ten noorden van het plangebied

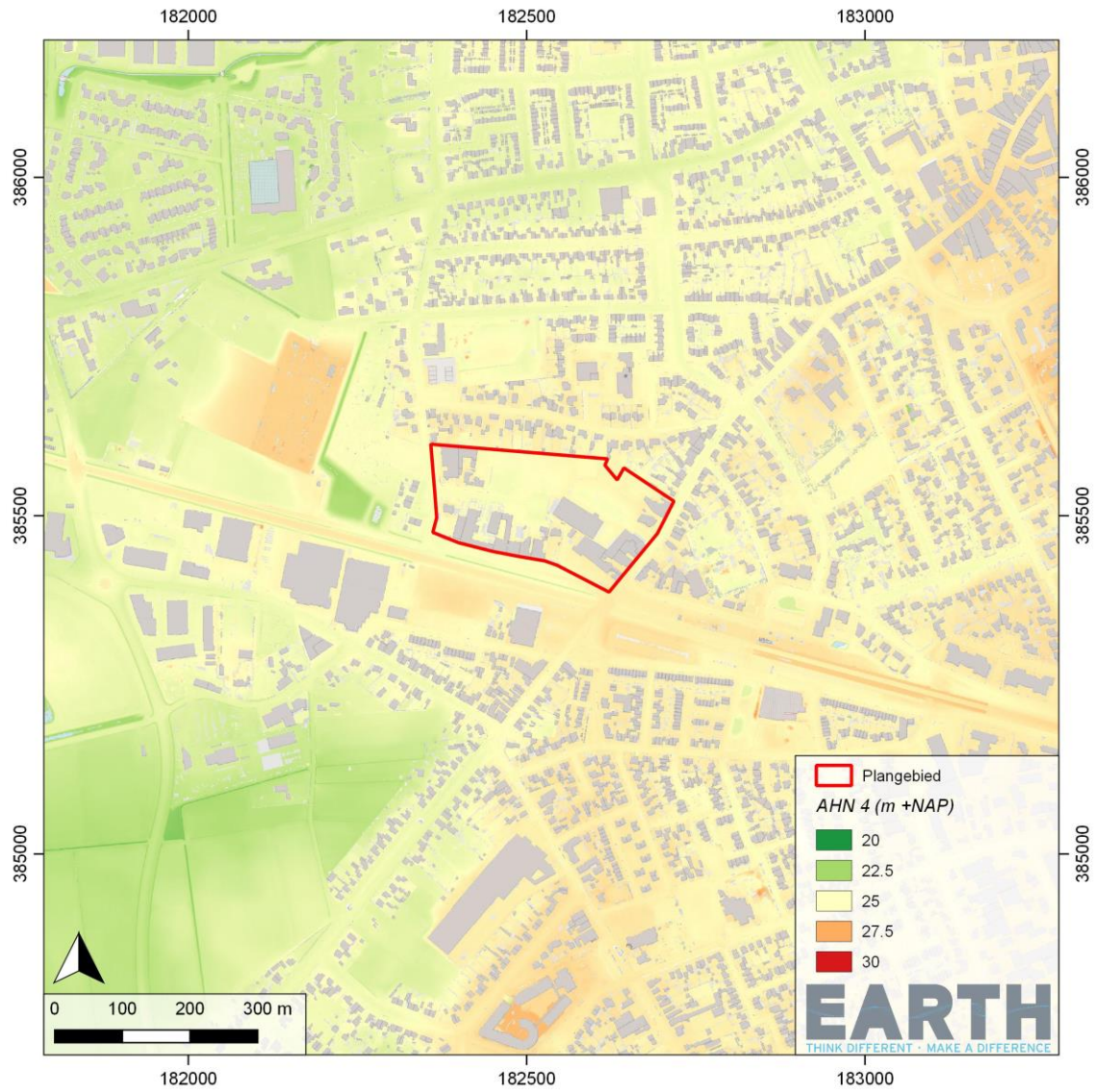
⁸ <https://library.wur.nl/WebQuery/geoportaal/raf>, geraadpleegd op 13-09-2021.

⁹ <https://www.spaceoffice.nl/nl/satellietdataportaal/>, geraadpleegd op 13-09-2021.

bevindt zich een laagte en ten zuiden van het plangebied bevindt zich een beekdal (Oude Aa). Op grond hiervan kan het plangebied worden gekarakteriseerd als een dekzandrug. In het Holoceen vormden dergelijke ruggen aantrekkelijke plaatsen voor vestiging aangezien deze hoog en droog lagen. Daarnaast dient rekening te worden gehouden met afgedekte bodems uit iets warmere delen van het Laat-glaciaal (waaronder het Allerød), waarin resten van bewoning uit de Oude Steentijd (het Paleolithicum) aanwezig kunnen zijn. Het is onbekend of deze bodems daadwerkelijk aanwezig zijn. Door middel van booronderzoek kan worden vastgesteld of dergelijke bodems aanwezig zijn.

Afbeelding 9: Plan- en onderzoeksgebied op de geomorfologische kaart. (bron: geomorfologische kaart van Nederland, Stiboka/RGD 1989).

Afbeelding 10: Hoogtekaart van het plangebied en omgeving (AHN 4).

4 HISTORISCHE SITUATIE

4.1 GERAADPLEEGDE BRONNEN

Het raadplegen van historische informatie (archeologie en cultuurhistorie) dient twee doelen. Het eerste doel is om inzicht te verkrijgen in archeologisch relevante informatie in en rondom het plangebied. Hierbij kan gedacht worden aan de ligging van archeologische monumenten, vondsten en vindplaatsen. Het tweede doel is inzicht verkrijgen in het historisch landgebruik binnen het plangebied. Dit betreft bijvoorbeeld bouwactiviteiten en ontginningen, zoals aanleg van wegen, het graven van sloten, afgraven van percelen enzovoorts.

Bij het nagaan welke archeologische verwachting er geldt voor het plangebied en welke archeologische en (bouw)historische waarden bekend zijn, is gebruik gemaakt van volgende bronnen en historische kaarten:

- Historische kaarten:
 - Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Deurne en Liessel, Noord Brabant, sectie B, blad 02 (MIN10034B02)¹⁰
 - Topografische militaire kaarten (Bonnebladen), diverse jaargangen (bron: www.topotijdreis.nl);
 - Topografische kaart 1:25.000, diverse jaargangen (bron: www.topotijdreis.nl);

¹⁰ <https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>.

- Gemeenteatlas van Nederland, J. Kuijpers 1865-1870 (kaartblad gemeente Deurne 1865 - 1870), geraadpleegd via www.atlas1868.nl).
- Het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS-III) en de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed;
- Archeologische Monumentenkaart (AMK);
- De archeologische verwachtings- en advieskaart van de Gemeente Deurne¹¹;
- Voor archeologie betreffende de Tweede Wereldoorlog is de Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME) via www.ikme.nl geraadpleegd;

Naast het bovengenoemde kaartmateriaal is ook de website van de plaatselijke Heemkundekring H.N. Ouwerling gebruikt (deurnewiki.nl / heemkundekringdeurne.nl). Op deze website heeft de Heemkundekring een archief aangelegd dat openbaar beschikbaar is. Er zijn geen gegevens van amateurarcheologen opgevraagd. Voor onderhavig bureauonderzoek leverden de bovenstaande bronnen voldoende informatie op.

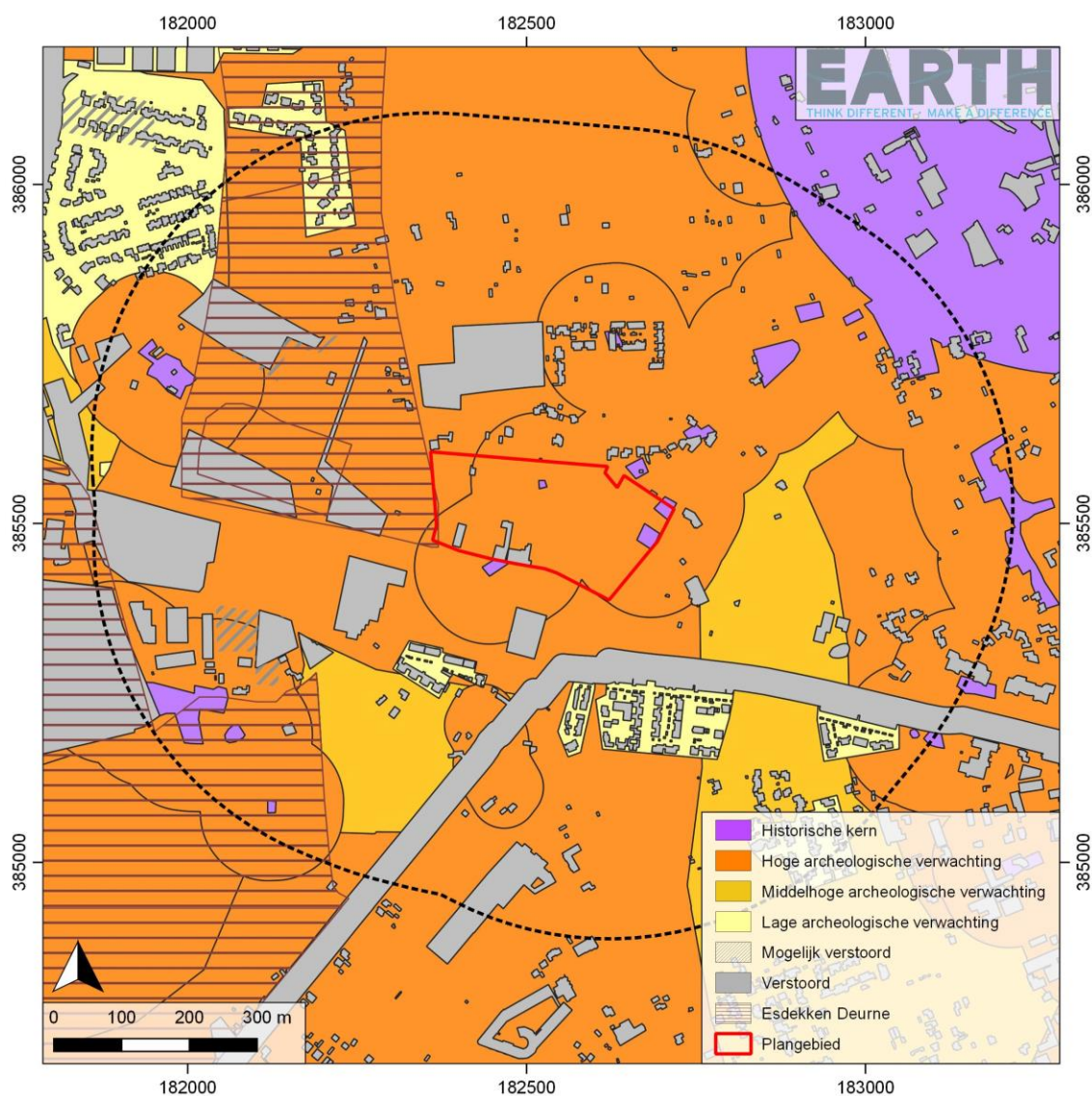
4.2 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING EN WAARDEN

Het plangebied ligt volgens de vigerende gemeentelijke archeologische beleidskaart uit 2010 in een zone waarvoor reeds onderzoek is uitgevoerd en geen archeologische resten meer te verwachten zijn. Echter op de beleidskaart uit 2019 (nog niet geïmplementeerd) heeft het plangebied een hoge archeologische verwachting en twee zones met een historische kern (zie Afb. 11).

Volgens het vigerende bestemmingsplan (Stationsstraat-Haspelweg 2014) heeft het plangebied geen dubbelbestemming waarde archeologie. Volgens de IKAW ligt het plangebied op een terrein van archeologische waarde.

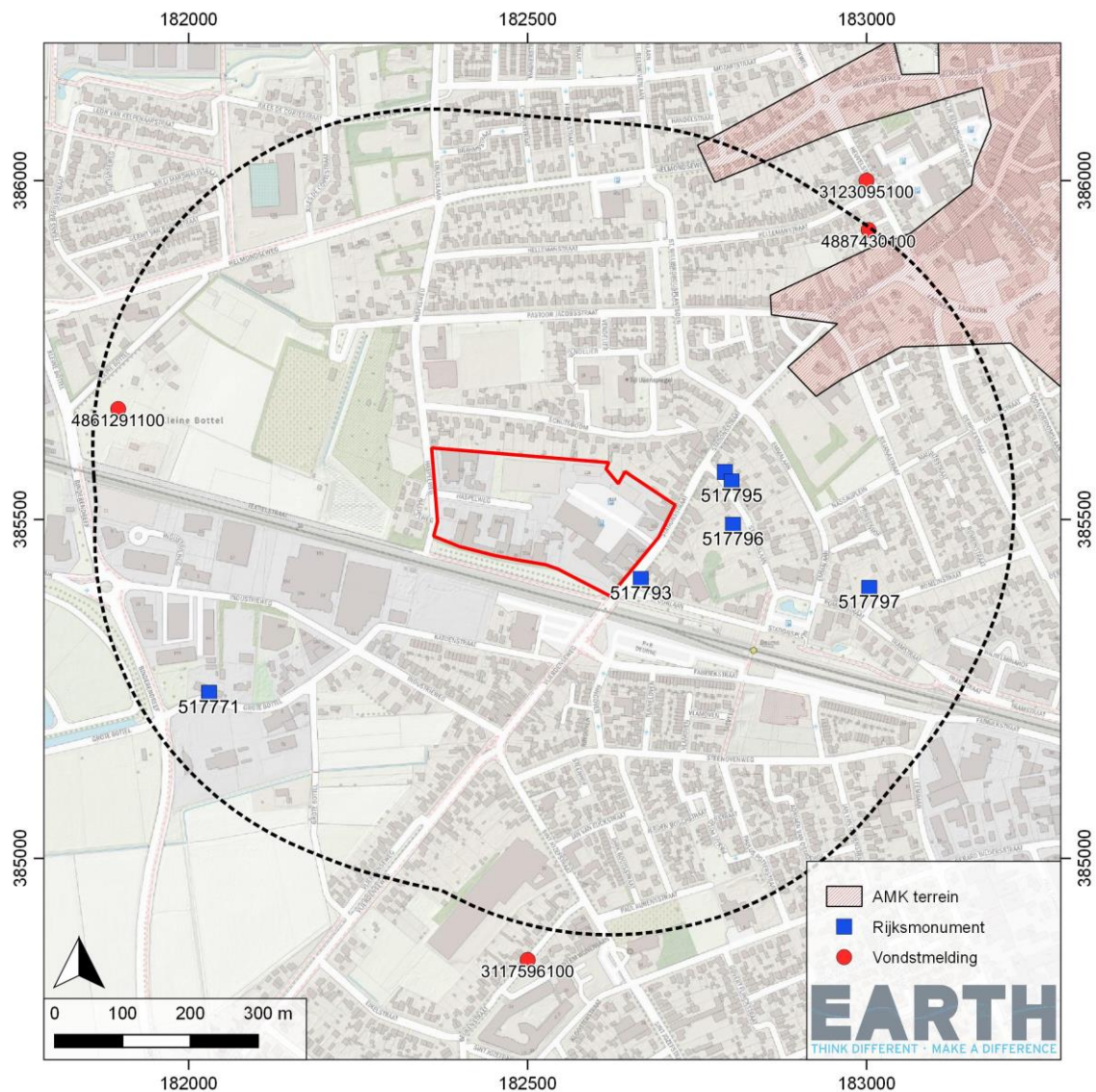
Binnen het plangebied komen geen archeologische monumenten (AMK terreinen) en geen rijksmonumenten voor (zie Tabel 1 / Afb. 12). Binnen het onderzoeksgebied komen wel een aantal rijksmonumenten voor (zie Tabel 1 / Afb. 12). Alleen in het meest noordoostelijke deel van het onderzoeksgebied ligt een deel van AMK-terrein 16808, de historische dorpskern van Deurne. Het plangebied valt echter ruim buiten deze oude dorpskern.

¹¹ Atlas.odzob.nl

Afbeelding 11: Het plan- en onderzoeksgebied geplot op de archeologische waarden- en verwachtingskaart van de Gemeente Deurne (mei 2020).

Er zijn binnen het plangebied geen vondstmeldingen en waarnemingen gedaan. Aan de randen van het onderzoeksgebied zijn twee vondstmeldingen en waarnemingen gedaan (zie Tabel 2 / Afb. 12). OM4887430100 betreft een tweetal grondsporen uit de late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd. Verdere sporen en vondsten zijn er niet aangetroffen. OM3123095100 betreft een urnenveld gedateerd in de 8^e eeuw v. Chr. Hier zijn ook een aantal bronzen werktuigen gevonden, waarvan een deel behoort tot een grafinventaris.

Afbeelding 12: Archeologische monumenten (AMK-terreinen), rijksmonumenten en vondstmeldingen binnen en nabij het plan- en onderzoeksgebied.

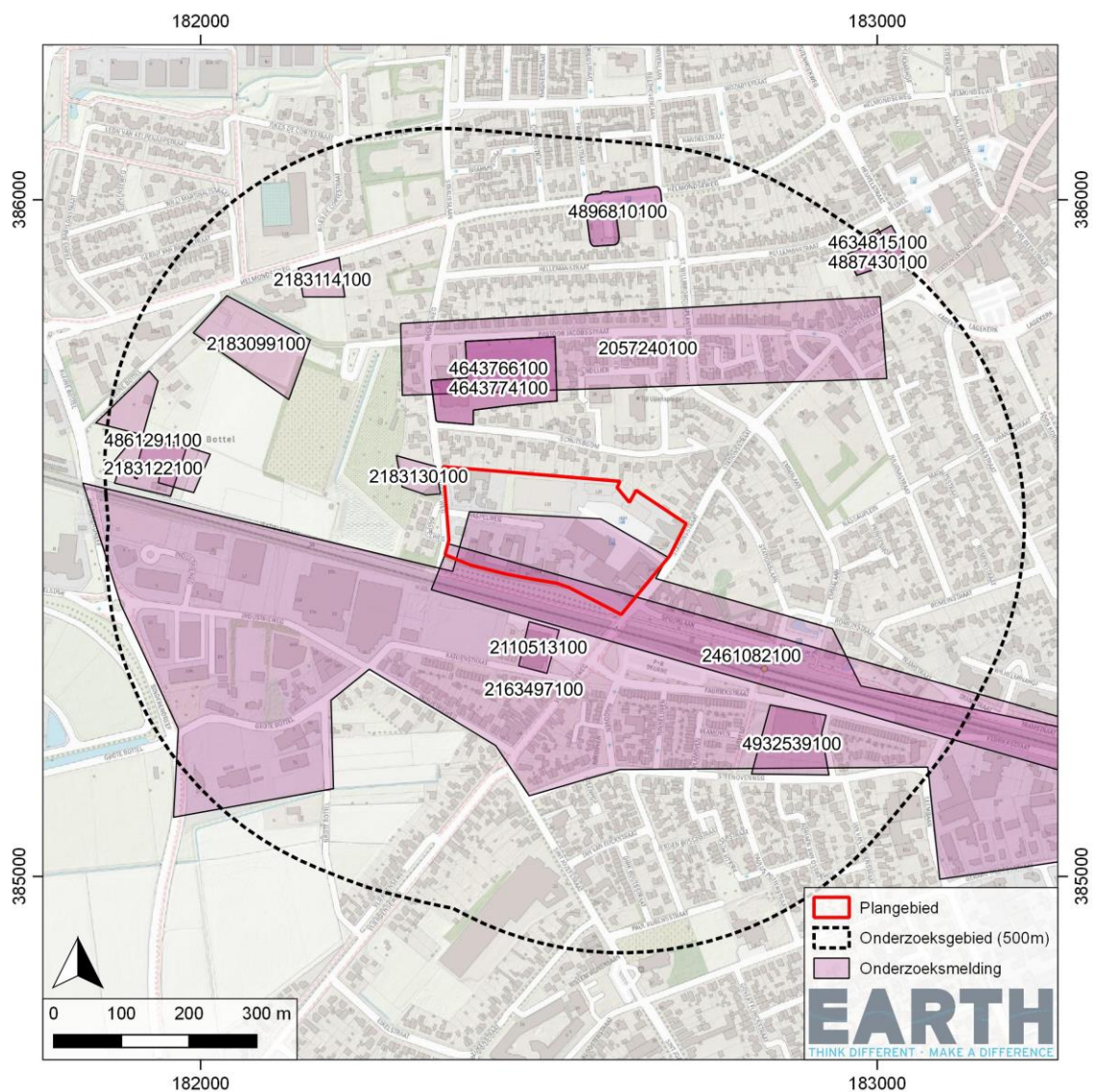
Overige archeologische waarnemingen betreffen vondstmeldingen net buiten het onderzoeksgebied. Voornamelijk sporen en vondsten uit de late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd (OM4695630100, OM4887430100, OM4861291100) komen voor. Daarnaast zijn er een aantal vondstmeldingen gedaan met sporen en vondsten die in verband staan met de aangetroffen urnenvelden (OM3123095100 en OM3117563100). Een groot onderzoek heeft plaatsgevonden ten zuidwesten van het onderzoeksgebied (OM2102892100), waarbij 11 vindplaatsen zijn gevonden, van nederzettingssporen uit de IJzertijd tot bewoningssporen in de Nieuwe Tijd.

	AMK 16808	517771	517772
Status / en of waarde terrein	Terrein met hoge archeologische waarde	Rijksmonument	Rijksmonument
Gemeente / plaats / toponiem	Deurne, gemeente Deurne	Deurne, gemeente Deurne	Deurne, gemeente Deurne
Vorm van bescherming / aard terrein	Geen fysieke vorm van bescherming bekend	Rijksmonument	Rijksmonument
Datering vindplaats	Middeleeuwen – laat-Nieuwe Tijd	Ca. 1850	Ca. 1905
Omschrijving / toelichting	Oude dorpskern van Deurne. In de bodem worden resten verwacht vanaf de middeleeuwen – Nieuwe Tijd.	Langgevelboerderij Grote Bottel 10, dateert uit ca. 1850 en is rond 1905 verbouwd.	In het verlengde van de langgevelboerderij Grote Bottel 10, bevindt zich een bakhuis in het bijgebouw van het woonhuis.
Bron	Archis III	Archis III	Archis III
	517793	517794	517796
Status / en of waarde terrein	Rijksmonument	Rijksmonument	Rijksmonument
Gemeente / plaats / toponiem	Deurne, gemeente Deurne	Deurne, gemeente Deurne	Deurne, gemeente Deurne
Vorm van bescherming / aard terrein	Rijksmonument	Rijksmonument	Rijksmonument
Datering	Ca. 1900	Ca. 1920	Ca. 1905
Omschrijving / toelichting	Pand van HOTEL-CAFE Van Baars. Waarschijnlijk was er ook Van Baars' Kolen- en Bouwmateriaalhandel gevestigd.	Woonhuis gebouwd door architect C. Roffelsen. In de architectuur elementen van de Delftse school gecombineerd met moderne details zoals beton en staal.	Villa Mariahof. Het pand laat de sociaaleconomische ontwikkeling zien, namelijk de stichting van woningen voor de elite nabij het station.
Bron	Archis III	Archis III	Archis III
	517797		
Status / en of waarde terrein	Rijksmonument		
Gemeente / plaats / toponiem	Deurne, gemeente Deurne		
Vorm van bescherming / aard terrein	Rijksmonument		
Datering	Ca. 1913		
Omschrijving / toelichting	Woonhuis 'De Romein' werd gebouwd naar tekeningen van architect C. Roffelsen voor de Deurnese streekhistoricus W.H. Ouwerling.		
Bron	Archis III		

Tabel 1: Overzicht archeologische monumenten (AMK-terreinen) en rijksmonumenten binnen het plan- en onderzoeksgebied.

	OM4887430100	OM2102892100	OM4695630100
Gemeente / plaats / toponiem	Deurne, gemeente Deurne	Deurne, gemeente Deurne, Groot Bottelsche Akker	Deurne, gemeente Deurne
RD coördinaten	183003 / 385927	181572 / 385248	183353 / 385315
Datering	Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd	IJzertijd – Nieuwe Tijd	Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd
Omschrijving / toelichting	Er werden twee sporen aangetroffen; een paalkuil uit de Nieuwe Tijd en een greppel uit de late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd. Verder zijn er geen sporen en vondsten aangetroffen.	Gedurende verschillende onderzoeken op de Groot Bottelsche Akker bij Deurne zijn ruim 4000 grondsporen opgetekend, die uiteindelijk 151 structuren zijn onderverdeeld en aan 11 vindplaatsen zijn toegewezen. Het betreft bewoningssporen en vondsten uit de IJzertijd, een Romeinse nederzetting, Middeleeuwse erven en verspreide laat- en post-middeleeuwse sporen.	Resten en sporen van een erf uit de late Middeleeuwen – vroeg Nieuwe-Tijd. Aantroffen vondsten betreffen steengoed en dierlijk bot.
Bron	Archis III	Archis III	Archis III
	OM3123095100	OM4861291100	OM3117563100
Gemeente / plaats / toponiem	Deurne, gemeente Deurne	Deurne, gemeente Deurne	Deurne, gemeente Deurne
RD coördinaten	183000 / 386000	181896 / 385663	182500 / 384850
Datering	Midden Neolithicum – IJzertijd	Nieuwe Tijd	Late Bronstijd – Romeinse Tijd
Omschrijving / toelichting	Urnenveld. Stenen bijl en bronzen werktuigen. Deel van de vondsten behoort waarschijnlijk tot een grafinventaris van het urnenveld. Gedateerd 8 ^{ste} eeuw v. Chr. Zilveren Romeinse helm en bronzen werktuigen bij het urnenveld, onduidelijk of deze uit het urnenveld afkomstig zijn.	Sporen aangetroffen die tot één vindplaats gerekend worden. Greppels en paalkuilen uit de Nieuwe Tijd, te relateren aan erfgebruik van de hoeve Kleine Bottel.	Vondsten die betrekking hebben op een Germaans urnenveld. Er zijn onder anderen sieraden gevonden, aardewerk en crematieresten.
Bron	Archis III	Archis III	Archis III
	OM3117596100		
Gemeente / plaats / toponiem	Deurne, gemeente Deurne		
RD coördinaten	182500 / 384850		
Datering	Late Bronstijd		
Omschrijving / toelichting	Urnenveld in 1837 ontdekt. Later nog meer vondsten afkomstig van het urnenveld gevonden, voornamelijk aardewerk.		
Bron	Archis III		

Tabel 2: Overzicht vondstmeldingen binnen het plan- en onderzoeksgebied.

Afbeelding 13: Onderzoeksmeldingen binnen het plan- en onderzoeksgebied.

Binnen het onderzoeksgebied zijn meerdere onderzoeksmeldingen bekend (zie Tabel 3/ Afb. 13). Twee van deze onderzoeken vallen ten dele in het plangebied (OM2461082100 (bureauonderzoek)) en OM 2163497100 (bureauonderzoek en verkennend booronderzoek). Bij onderzoek 2163497100 zijn in een klein deel van het plangebied enkele boringen uitgevoerd. Hierbij is echter geen vervolgonderzoek geadviseerd vanwege de aanwezigheid van een verstoord bodemprofiel.

Het merendeel van de onderzoeksmeldingen betreft bureau- en booronderzoeken. Hier is beperkte aanvullende informatie met betrekking tot de bodemopbouw en/of archeologische vondsten uit af te leiden. De conclusie van merendeel van de onderzoeken betreft het vrijgeven van de plangebieden vanwege lage verwachting voor het aantreffen van archeologische resten, voornamelijk doordat de grond erg geroerd is en er veel gebouwd is in de afgelopen jaren. Het onderzoek van Vestigia

(OM2183099100) geeft een advies voor een vervolgonderzoek met proefsleuven voor een perceel dat direct ten noorden ligt van onderhavig plangebied. In dat perceel is alleen de toplaag van het bodemprofiel geroerd en bevinden zich esdekken/enkeerdgronden. Dit zijn bodems die zijn ontstaan door het veelvuldig opbrengen van mestlagen. Deze esdekken waren gunstig voor menselijke bewoning en hebben tegelijk een afdekkende werking, zodat in deze gronden de archeologische overblijfselen goed bewaard blijven.¹² Esdekken hebben derhalve een hoge archeologische verwachting. Het merendeel van de onderzoeksmeldingen in de omgeving van onderhavig plangebied beschrijft de aanwezigheid van esdekken, maar door een grote hoeveelheid bodemverstoringen zijn er geen archeologische resten aangetroffen.

	OM2163497100	OM2057240100	OM4634815100
Gemeente / plaats / toponiem	Deurne, gemeente Deurne; Spoorzone	Deurne, gemeente Deurne; Pastoor Jacobsstraat	Deurne, gemeente Deurne; Heuvelstraat
RD coördinaten	182620 / 385294	182654 / 385776	183005 / 385926
Soort onderzoek	Bureauonderzoek en IVO-boringen	Bureauonderzoek	Bureauonderzoek en IVO-boringen
Omschrijving / toelichting	Bij dit onderzoek is een advies opgesteld per terrein binnen de spoorzone in Deurne. De meeste terreinen hebben een lage verwachting voor archeologische waarden. De uitzondering hierop is het gebied rondom de voormalige hoeve 'Groot Binderen', 'Grote Bottel', 'Binderendreef' en 'Industrieweg' vanwege aanwezigheid van middeleeuwse bewoning.	De locatie Pastoor Jacobsstraat ligt buiten de kern van Deurne, op zogenaamde esakkers. Welke ontstonden na 1300.	Uit het onderzoek is gebleken dat er een middelhoge verwachting geldt op het aantreffen van archeologische resten uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd, op basis van de ligging van de Heuvelstraat op enkeerdgronden. Enkeerdgronden kennen een goede conservering. De aanwezigheid van archeologische resten is afhankelijk van de mate van verstoring van de bodem.
	OM4887430100	OM4896810100 en OM4896819100	OM4869854100
Gemeente / plaats / toponiem	Deurne, gemeente Deurne	Deurne, gemeente Deurne	Deurne, gemeente Deurne
RD coördinaten	183003 / 385927	182600 / 385975	183169 / 385777
Soort onderzoek	IVO-P	Bureauonderzoek en IVO-O boringen	IVO-O door boringen
Omschrijving / toelichting	Als vervolg op onderzoek OM4634815100 is er een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Op basis van dit onderzoek is geconcludeerd dat er geen behoudenswaardige vindplaats is aangetroffen.	Op basis van het booronderzoek is gebleken dat de bodem in een groot deel van het plangebied matig tot sterk verstoord is. In 1 boring is een matig verstoord profiel aangetroffen. De verwachtingen voor alle perioden is bijgesteld naar een lage verwachting.	Geen rapport beschikbaar
	OM2183099100	OM2183114100	OM2183130100
Gemeente / plaats / toponiem	Deurne, gemeente Deurne; De Vennen/Kleine Bottel – deelgebied 4	Deurne, gemeente Deurne; De Vennen/Kleine Bottel – deelgebied 5	Deurne, gemeente Deurne; De Vennen/Kleine Bottel – deelgebied 7

¹² Flamman et al. 2008.

RD coördinaten	182107 / 385749	182179 / 385878	182323 / 385591
Soort onderzoek	IVO-O boringen	IVO-O boringen	Bureauonderzoek
Omschrijving / toelichting	Het gebied De Vennen/Kleine Bottel ligt in een gebied met middelhoge tot hoge verwachting. In dit onderzoek is het gebied opgedeeld in 7 deelgebieden, waarvan in de gebieden 2 – 5 naast een bureauonderzoek ook een booronderzoek is uitgevoerd. Uit het booronderzoek in deelgebied 4 is gebleken dat in sommige delen alleen de top laag geroerd is. Op die stukken wordt een vervolgonderzoek geadviseerd met behulp van proefsleuven.	Deelgebied 5 van de Vennen/Kleine Bottel. Uit booronderzoek is gebleken dat dit deelgebied niet op een dekzandrug ligt maar in een lager gelegen gebied waar veenvorming heeft plaats gevonden. Verder onderzoek wordt in dit deelgebied niet geadviseerd.	Deelgebied 7 van de Vennen/Kleine Bottel. In dit deelgebied is alleen een bureauonderzoek uitgevoerd. Dit deelgebied heeft een lage verwachting voor het aantreffen van archeologische resten. Verder onderzoek wordt in dit deelgebied niet geadviseerd.
	OM4932539100	OM2110513100	OM2461082100
Gemeente / plaats / toponiem	Deurne, gemeente Deurne	Deurne, gemeente Deurne; Lidl-terrein	Deurne, gemeente Deurne
RD coördinaten	182873 / 385181	182499 / 385338	182973 / 385281
Soort onderzoek	Bureauonderzoek en IVO-O boringen	IVO-O boringen	Bureauonderzoek
Omschrijving / toelichting	Nog geen rapport beschikbaar, onderzoek aangemeld december 2020	Dit gebied heeft tot in de twintigste eeuw een agrarische functie gehad, en is gedeeltelijk verbouwd geweest. Uit het vooronderzoek is gebleken dat het oude bodemprofiel is verdwenen of dat het een recente ophogingslaag heeft. Verder onderzoek is niet geadviseerd.	Voor de realisatie van geluidschermen naast de spoorlijn tussen Eindhoven – Venlo is een bureauonderzoek uitgevoerd. Uit dit onderzoek is gebleken dat door de aanleg van het spoor en alles daaromheen, de bodem tot minstens 120 cm – mv is omgewerkt. Hierdoor is de aanwezigheid van archeologische resten erg klein en vervolgonderzoek wordt niet geadviseerd.
	OM4643766100 en 4643774100		
Gemeente / plaats / toponiem	Deurne, gemeente Deurne		
RD coördinaten	182433 / 385731		
Soort onderzoek	Bureauonderzoek en IVO-O boringen		
Omschrijving / toelichting	Veelal verstoord bodemprofiel, vrijgave voor verdere ontwikkeling geadviseerd		

Tabel 3: Overzicht onderzoeksmeldingen binnen het plan- en onderzoeksgebied.

4.3 HISTORISCH LANDGEBRUIK

Deurne is als dorp ontstaan in het westelijke gedeelte van de Peelrand. De Peelrand is een ring van middeleeuwse dorpen die op afstand van het voormalige veengebied De Peel gesitueerd zijn.

Kenmerken van deze dorpen zijn akkercomplexen, schaarse groenlanden en voormalige

heidevelden welke zijn ontgonnen in de 19^e en 20^e eeuw.¹³ Deurne wordt voor het eerst genoemd in bronnen uit de 16^e eeuw, maar het is waarschijnlijk dat het zich voor die tijd al begon te ontwikkelen.

Dat er op de hoger gelegen gebieden al eerder menselijke activiteiten geweest, is bijvoorbeeld te zien op de Groot Bottelsche Akker, ten zuidwesten van het huidige onderzoeksgebied. Tijdens de opgraving op de Groot Bottelsche Akker in Deurne zijn archeologische sporen en vondsten zoals gereedschappen van vuurstenen (artefacten), aangetroffen die gedateerd worden in de Steentijd (van laat-Mesolithicum tot in het vroeg-Neolithicum / 6400 – 4200 v. Chr.). Naast de bovengenoemde resten, is er ook een nederzetting gevonden uit de vroege IJzertijd, welke doorloopt tot de midden-IJzertijd (350 v. Chr.). Naast de gevonden woonstalboerderij uit de IJzertijd op de Groot Bottelsche Akker wordt verwacht dat er meerdere boerderijen gelegen zullen hebben verspreid over een groter gebied. Behalve bewoningsresten zijn er ook resten van begrafenisrituelen aangetroffen, namelijk urnenvelden. Vanaf de midden-Bronstijd was het gebruikelijk om de overledene te cremen en de resten in een urn te begraven onder een opgeworpen heuvel. Deze urnenvelden kenmerkten zich als grafheuvels in de heidevelden. Tijdens de ontginningen in de 19^e en 20^e eeuw van deze heidevelden zijn er tal van urnenvelden aangetroffen, onder anderen in de Sint-Jozefparochie (ten zuiden van het onderzoeksgebied) en aan de Heuvelweg (ten noordoosten van het onderzoeksgebied).¹⁴ In de historische kern van het dorp Deurne zijn geen resten en sporen uit bovengenoemde periodes aangetroffen.

Nederzettingen uit de Romeinse Tijd zijn tevens niet gevonden in de historische kern van Deurne, alleen erbuiten op de locatie van de Groot Bottelsche Akker. De nederzetting op de akker bestond waarschijnlijk uit één erf met meerdere gebouwen. De bewoning eindigde rond 260 n. Chr.¹⁵ Sporen van bewoning uit de 3e en 4e eeuw zijn niet gevonden in Deurne, waarschijnlijk doordat nederzettingen in die tijd werden opgegeven. De bekende Romeinse Peelhelm die samen met ander bijzonder materiaal werd aangetroffen tijdens het turfsteken in Helenaveen, is daar waarschijnlijk opzettelijk achtergelaten in de 4^e eeuw n. Chr.

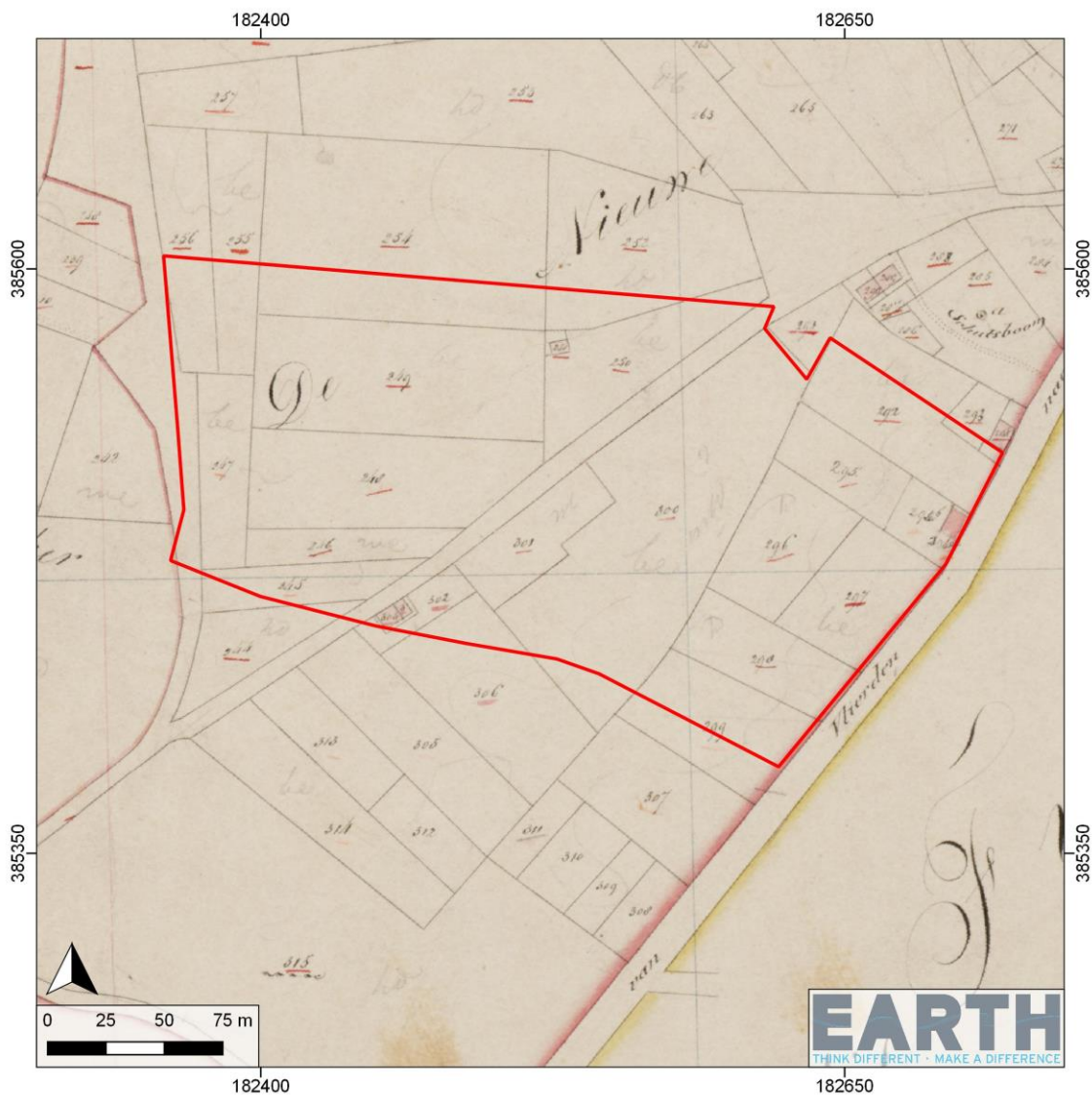
Vanaf de vroege Middeleeuwen was er weer bewoning op de Groot Bottelsche Akker, maar sporen binnen het dorp Deurne uit die tijd zijn niet gevonden. Er zijn wel bronnen uit deze tijd, deze vertellen dat Deurne via een oorkonde in bezit kwam van de abdij van Echternach. De abdij van Echternach liet de Willibrorduskerk in Deurne bouwen, rond de 11^e eeuw. Deurne wordt zelf in bronnen uit de 16^e eeuw voor het eerst genoemd en is ontstaan rondom de Willibrorduskerk. Deze kerk is op een hoger gelegen deel van het landschap gebouwd aan een kruispunt van wegen, waardoor deze erg

¹³ Provincie Noord-Brabant, *beschrijving regio Peelrand*.

¹⁴ Keunen et al. 2020.

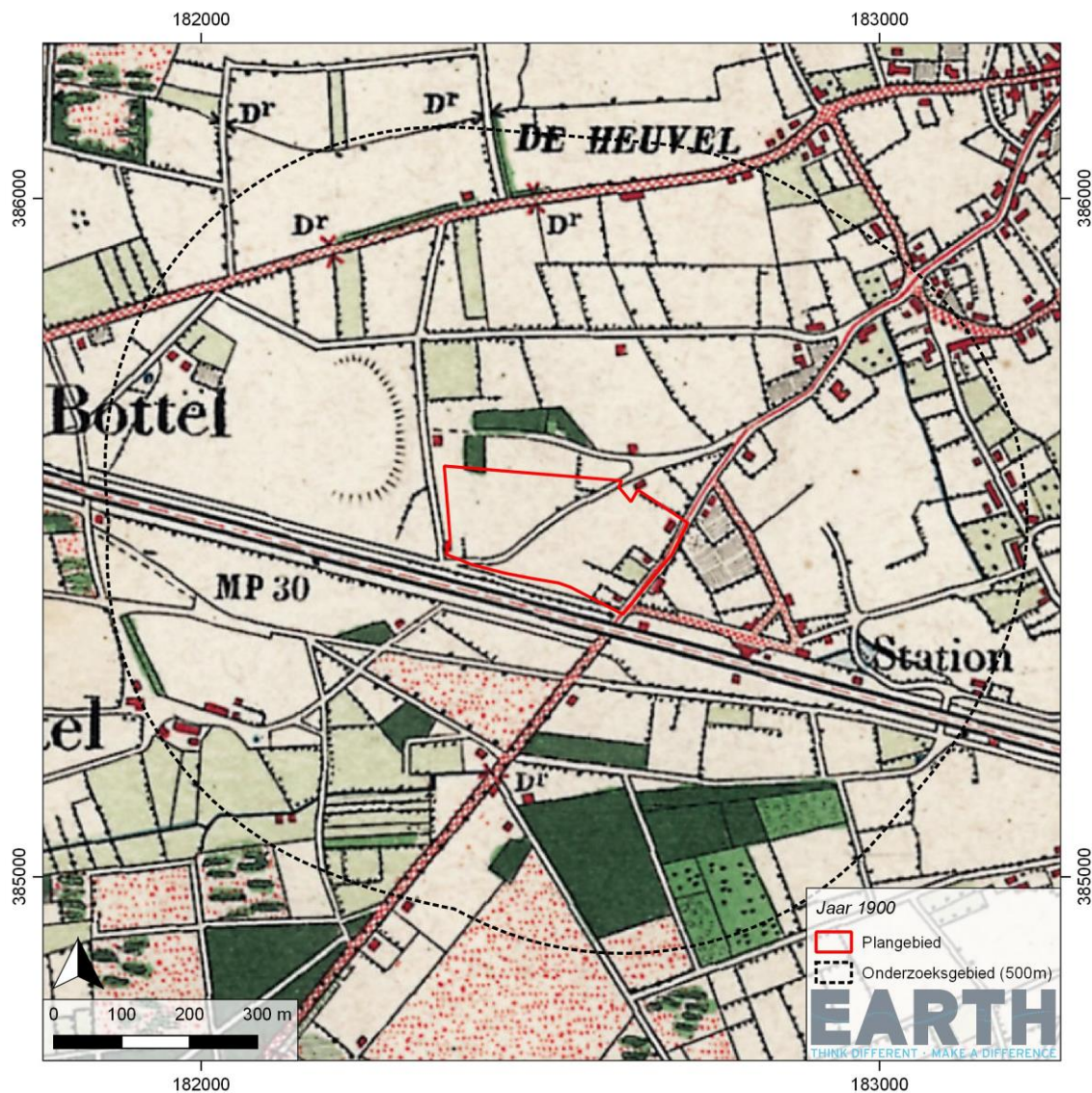
¹⁵ Keunen et al. 2020: Hiddink 2008.

centraal lag. De nederzetting ontwikkelde zich als een boerengemeenschap en er ontstonden akkercomplexen en er werden landbouwontginningen uitgevoerd. Een aantal hoeves ontstonden waarvan we de namen nog steeds terugvinden, zoals 'Grote Bottel' en 'Kleine Bottel'.¹⁶ Vanaf de late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd ontwikkelde de dorpskern van Deurne zich steeds meer. Vooral de kern van Deurne is in die tijd uitgebreid.

Afbeelding 14: Plangebied op de kadasterkaart 1811-1832.

¹⁶ Keunen et al. 2020; Van den Berg & Schrijvers 2008.

Afbeelding 15: Plangebied op een topografische kaart ca. 1900.

Het plangebied wordt in die tijd (Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd) ontgonnen en verdeeld in percelen. Op het minuutplan van 1811-1832 is te zien dat er nog nauwelijks bebouwing is in het plangebied (zie Afb. 14).¹⁷ Er loopt een weg diagonaal door het plangebied, van het zuidwesten naar het noordoosten. Ten westen van het plangebied ligt de akker Kleine Bottel. Vanaf 1882 is de spoorlijn te zien ten zuiden van het plangebied. Het gaat om de spoorlijn van Eindhoven naar Venlo. Er is ook enige bebouwing aanwezig in plangebied. Op de kaart van 1900 is er in het plangebied nog meer bebouwing te zien, gelegen langs de Stationsstraat (zie Afb. 15). Deze bebouwing kan gerelateerd worden aan de boerenbond die in 1896 werd opgericht. Deze betreft samen met de

¹⁷ Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Deurne en Liessel, Noord Brabant, sectie B, blad 02 (MIN10034B02) / <https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>.

Boerenleenbank een pand aan de stationsstraat 122-124, in 1902. Het gebouw dient dan als pakhuis en kantoor en van hier uit wordt het Boerenbond terrein uitgebreid (zie Afb. 16).

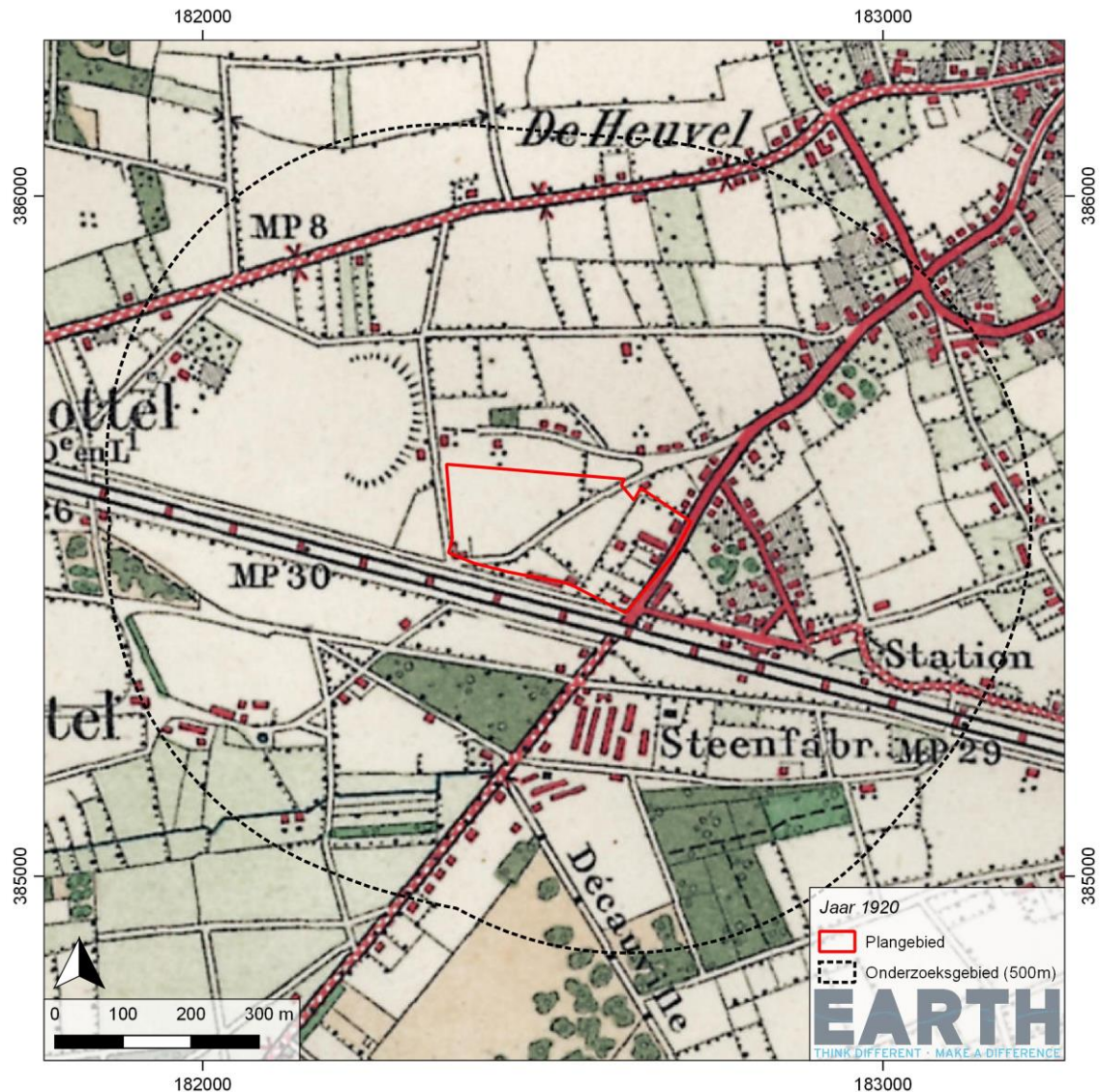
97

IV. Boerenpakhuis te Deurne.

Afbeelding 16: Kantoor en pakhuis van de Boerenbond Deurne en de Boerenleenbank Deurne, op de plek van het huidige Stationsstraat 122-124 (Bron: deurnewiki.nl).

Op de kaart van 1920 (Afb. 17) is te zien dat binnen het plangebied niet nader gespecificeerde bebouwing is uitgebreid langs het spoor en langs de Spoorstraat (de vroegere benaming van de huidige Stationsstraat). In het zuiden van het plangebied is een gebouw te zien waarin haspelarij W. Swinkels gevestigd was (langs de huidige Textielweg). Na het faillissement van haspelarij Swinkels wordt het gebouw overgenomen door Natex (Nationale Textielfabrieken). Het gebouw daarnaast is het tramstation van de in 1921 geopende tramlijn van Deurne naar Roermond door de 'Centrale Limburgse Spoorweg Maatschappij (CLSM) – later overgenomen door de Limburgse Tramweg Maatschappij (LTM) (zie Afb. 18). Reden voor de aanleg van het spoor was voornamelijk om de verbinding tussen het platteland en de dorpen beter te maken en werd voornamelijk gebruikt om stukgoederen te vervoeren, die vanuit de trein werden overgeladen op de tram. Het tramstation van de tramlijn lag achter het toenmalige 'Hotel Linders', achter het pand Stationsstraat 132 – 134. Naast het station stond ook een watertoren welke noodzakelijk was voor de stoomlocomotief, die daar water kon innemen (zie Afb. 19). De tramlijn was in gebruik tot en met 1931, in dat zelfde jaar

werd het traject buiten werking gezet en de rails afgebroken. Het tramstation is dan enige tijd buiten gebruik, maar wordt in 1953 gekocht door Wim Wasser, eigenaar van 'Spako Kookketelfabriek'. Rond 1970 wordt het tramstation afgebroken.

Afbeelding 17: Plangebied op een topografische kaart ca. 1920.

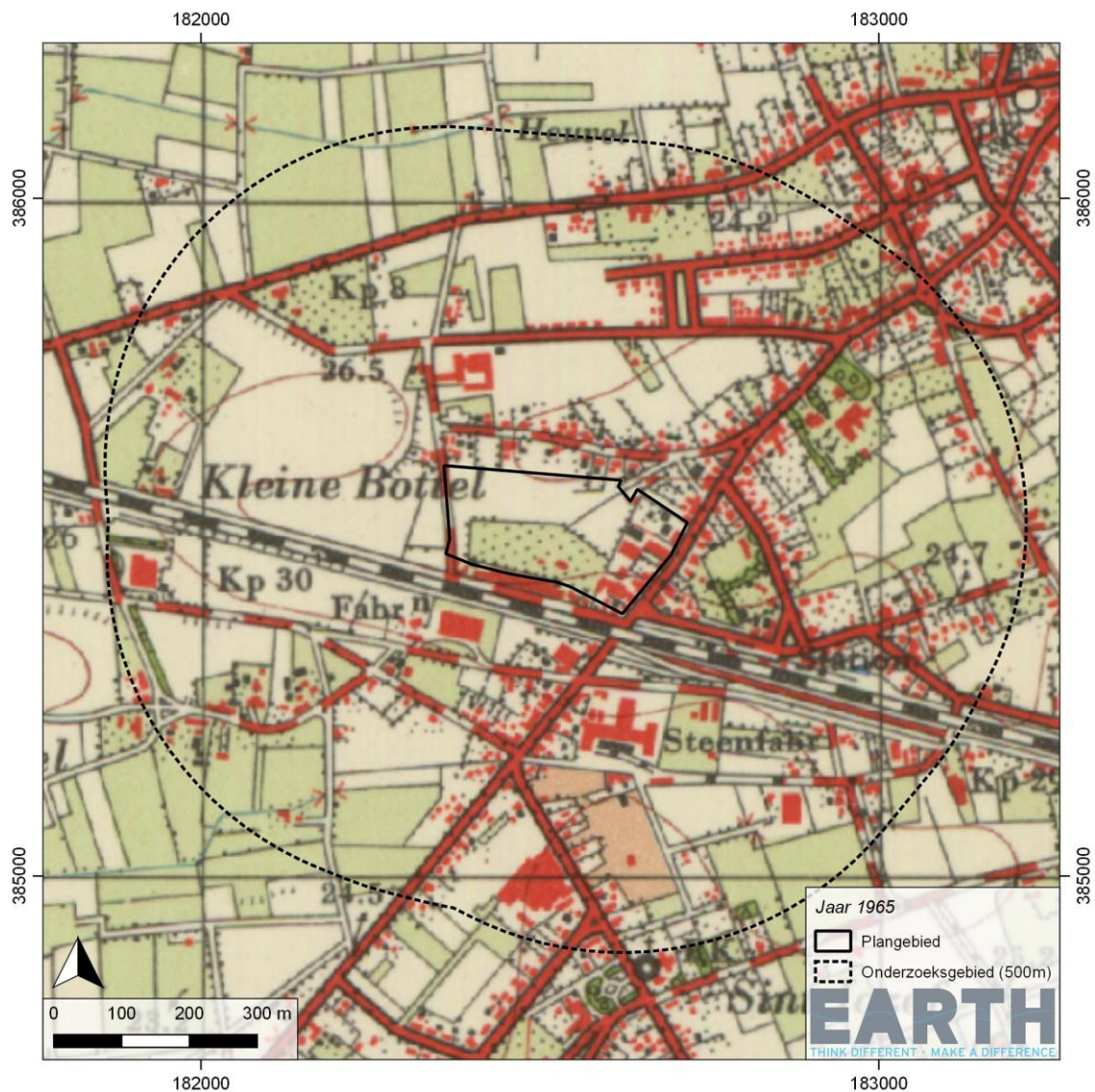
In de jaren die volgen ontwikkelt de oostelijke helft van het plangebied zich als bedrijventerrein, voornamelijk voor Boerenbond Deurne (zie Afb. 20/21). Er worden een aardappelloods, een weegbrug en weeghuis geplaatst. Vanaf 1940 verdwijnt de weg die centraal door het plangebied heen ging langzaam. Er is bebouwing (vooral woonhuizen) ontstaan ten noorden van het plangebied en een stuk groen op de plek van het oude tramstation.

Afbeelding 18: Foto van het tramstation Deurne in 1922. De rechterkant van het station diende als directeurswoning. De waterleiding links op de foto is verbonden met de watertoren (Bron: Deurnewiki.nl).

Afbeelding 19: Het vervallen tramstation Deurne met bijbehorende watertoren. De situatie voor het afbreken van het gebouw rond 1970.

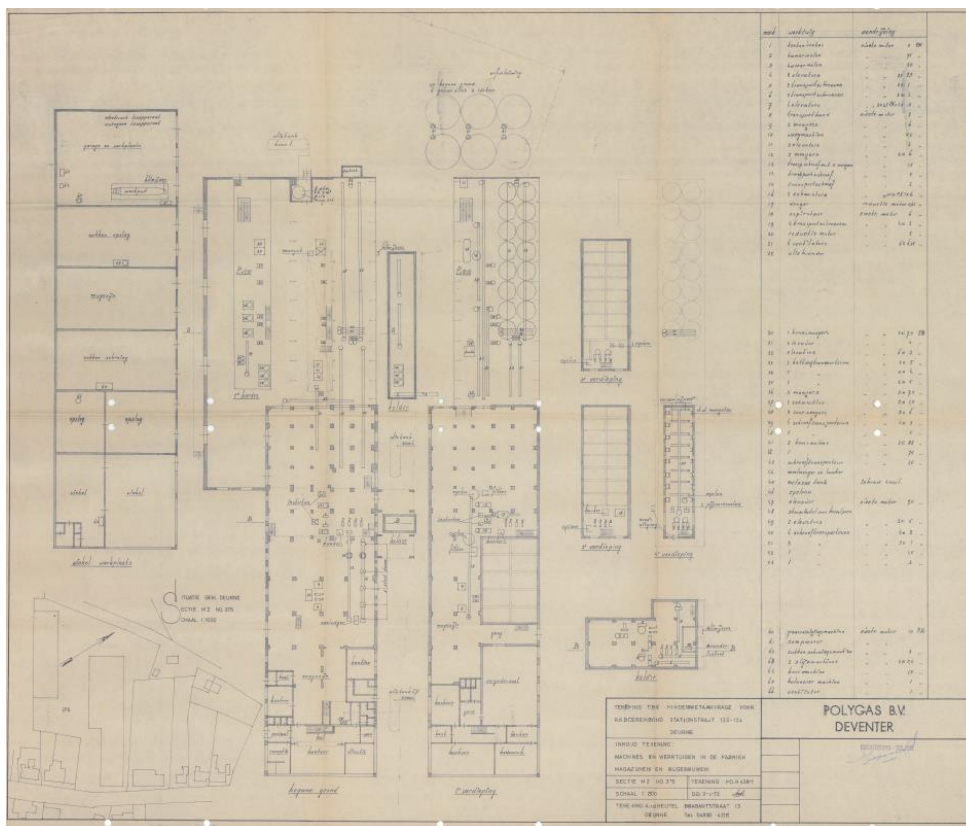

Afbeelding 20: Plangebied op een topografische kaart 1965.

Het fabrieksgebouw op het Boerenbondsterrein wordt samen met een mengvoederfabriek in 1954 officieel geopend. In 1963 wordt deze vervangen door een nieuwe veevoederfabriek. In 1970 wordt een nieuw kantoorpand voor de Boerenbond gebouwd, waarbij het oude kantoorgebouw wordt afgebroken (zie Afb. 22). In hetzelfde jaar wordt ook het tramstation afgebroken, waarschijnlijk samen met de watertoren.

Afbeelding 21: Foto van het Boerenbond-terrein aan de Stationsstraat (oostelijk deel plangebied), ca. 1964 (Bron: Deurnewiki.nl).

Afbeelding 22: Bouwtekening boerenbond Stationsstraat 122-124 (1972).

Het stuk groen grenzend aan de spoorlijn wat op de kaart van 1965 te zien is, wordt vanaf 1980 ook bebouwd. Omdat in 1991 de productie van Boerenbond verhuist naar Helmond, worden de bedrijfsgebouwen achter het kantoor afgebroken. De jaren daarna krijgt het terrein zijn huidige functie als bedrijventerrein, en vestigen zich meerdere bedrijven.¹⁸ Tevens vindt er in de westelijke helft van het plangebied de nodige woningbouw plaats en rond 2000 is het plangebied grotendeels bebouwd (zie Afb. 23).

Afbeelding 23: Plangebied op een topografische kaart ca. 2000.

¹⁸ Deurnewiki.nl (geraadpleegd op 12-08-2021).

5 GESPECIFICEERDE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

In deze paragraaf wordt weergegeven wat op basis van het bureauonderzoek verwacht kan worden aan archeologische waarden in het plangebied (vanaf 12.000 voor Chr. tot heden).

Het plangebied ligt volgens de vigerende gemeentelijke archeologische beleidskaart uit 2010 in een zone waarvoor reeds onderzoek is uitgevoerd een geen archeologische resten meer te verwachten zijn. Echter op de beleidskaart uit 2019 (nog niet geïmplementeerd) heeft het plangebied een hoge archeologische verwachting en twee zones met een historische kern (zie Afbeelding). Op basis van het bureauonderzoek kan deze verwachting nader gespecificeerd worden. Deze verwachting is voor een belangrijk deel te relateren aan het landschap.

De oudste sedimenten welke zich ondiep in de ondergrond van het plangebied bevinden behoren tot de Formatie van Eindhoven en zijn met name gedurende de voorlaatste ijstijd (het Saalien) gevormd. Theoretisch gezien kunnen hier archeologische resten uit het midden Paleolithicum worden aangetroffen. Kennis omtrent vindplaatsen bewoningsmogelijkheden van het landschap uit deze periode is echter zeer beperkt en voor het midden Paleolithicum kan dan ook gesteld worden dat de archeologische verwachting voor deze periode onbekend is. Dit geldt eveneens voor het vroeg Paleolithicum.

De ondergrond in het plangebied bestaat uit een dun pakket dekzand. Het plangebied bevindt zich relatief hoog in het landschap en wordt gekarakteriseerd als een dekzandrug. In het verleden vormden dergelijke ruggen aantrekkelijke plaatsen voor vestiging.

Het dekzand is in verschillende koude fasen gevormd. In de laatste twee koude fasen van het Weichselien, de Vroege en Late Dryas is veel zand hervoerstuven. In tussenliggende warme perioden, waaronder het Allerød (ca. 13.800 - 12.800 jaar geleden), was lokaal vegetatie aanwezig, trad bodemvorming op en leefden er ook mensen in Nederland. Deze bodemoppervlakten zijn weer afgedekt met dekzand uit de Late Dryas waardoor deze bodems en daarin mogelijk aanwezige laat Paleolithische vindplaatsen goed bewaard zijn gebleven. Dergelijke niveaus kunnen ook in het plangebied aanwezig zijn, de archeologische verwachting voor deze periode is op dit moment echter nog onbekend tot laag.

In de top van het dekzand kunnen archeologische resten en vindplaatsen uit de perioden Laat-Paleolithicum t/m Vroege Middeleeuwen worden verwacht. In de Late Middeleeuwen vond landbouw plaats binnen het plangebied, waarbij mest uit de potstallen werd opgebracht op het land. Hierdoor ontstond een donkerbruine, humusrijke akkerlaag – het esdek. Door het veelvuldig ploegen van het land werden oorspronkelijke loopoppervlakken (het oude maaiveld) uit eerdere perioden opgenomen in dit esdek. Hierdoor zijn zogenaamde AC profielen te verwachten, zoals zichtbaar in enkele sleuven ten behoeve van bodemonderzoek. AC profielen zijn afgetopte bodems, het oorspronkelijke oude loopoppervlak is immers weg. Hoeveel er weg is (en hoeveel bewaard), is echter nog niet vast te stellen. In deze bodems zijn resten van sporen te verwachten in de bovenkant van de C-horizont (het gele zand). De booronderzoeken en proefsleuven wijzen er op dat de bovenkant van de C-horizont zich op ca. 50 cm – maaiveld bevindt. Het archeologisch risico op het aantreffen van archeologische resten uit de perioden Midden Steentijd-Vroege Middeleeuwen in het plangebied is hoog. Vanwege de ligging boven de grondwaterspiegel zal de conservering van resten en sporen slecht zijn, de gaafheid van sporen kan daarnaast beperkt zijn door de aftopping van het niveau als gevolg van latere akkerbouw. Tevens heeft de nodige verstoring plaats gevonden door bouwwerkzaamheden, de aanleg van kabels en leidingen en saneringen.

In de Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd was het merendeel van het plangebied onbebouwd tot het einde van de 19de eeuw. In het esdek (vanaf maaiveld) en daaronder kunnen sporen aanwezig zijn van hoesen die zich aan de rand van het plangebied bevonden, tevens lag er een weg diagonaal door het plangebied vanuit het zuidwesten naar het noordoosten. Het archeologisch risico op het aantreffen van archeologische resten uit de perioden Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd in het plangebied is middelhoog. Vanwege de ligging boven de grondwaterspiegel zal de conservering van resten slecht zijn, sporen van steenbouw zullen goed geconserveerd zijn maar mogelijk is de gaafheid van sporen beperkt door verstoring door latere bouw- en graafwerkzaamheden.

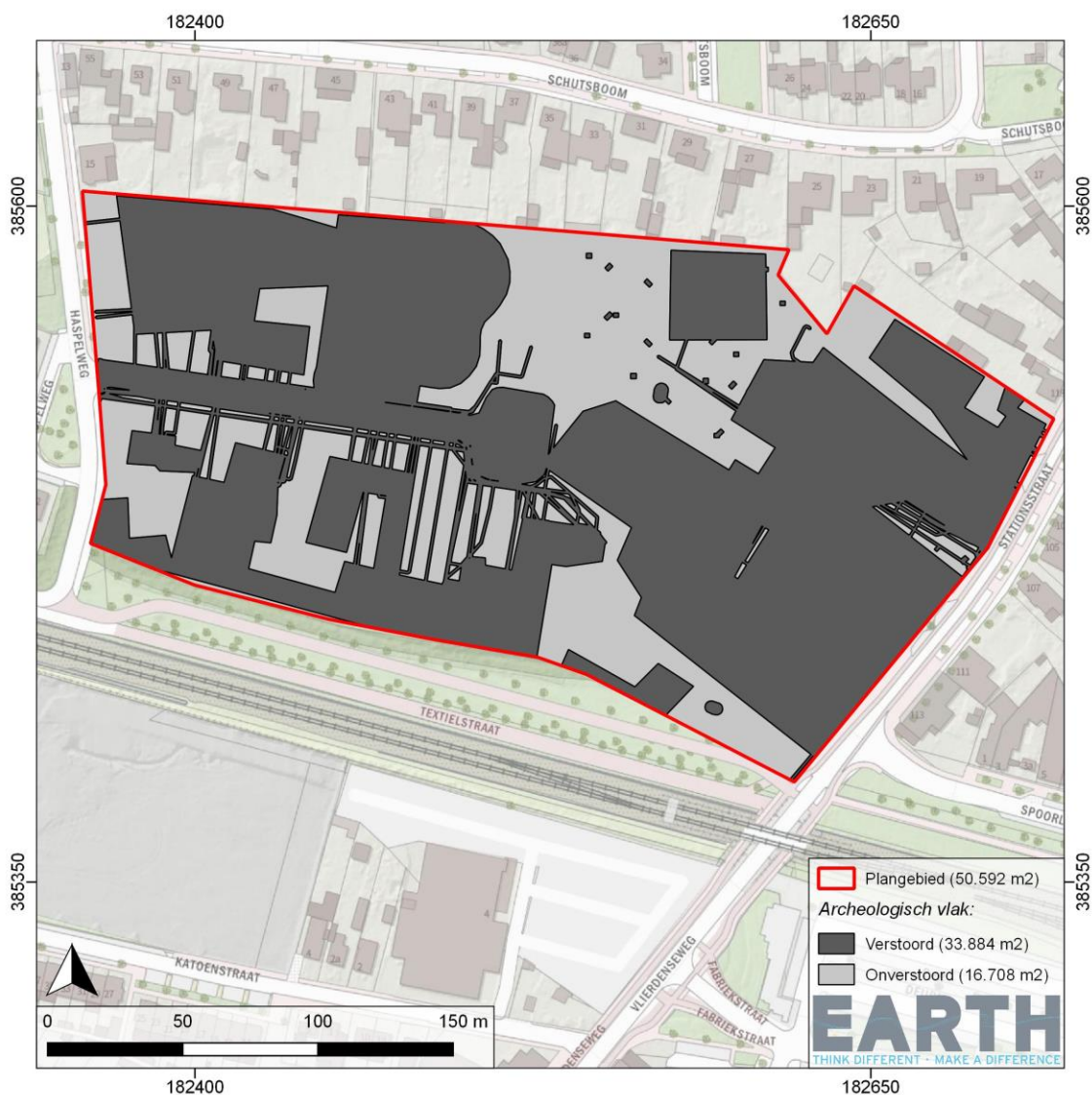
	Meso- en Neolithicum	Bronstijd, IJzertijd, Romeinse Tijd	Vroege Middeleeuwen	Late-Middeleeuwen – Nieuwe Tijd
Complextype	Tijdelijke jachtkampjes	Bewoning, grafvelden	Bewoning: hoeves	Bewoning, landgebruik en infrastructuur
Omvang	Maximaal enkele tientallen meters in doorsnede	Variabele omvang	Variabele omvang	Variabele omvang
Diepteligging (zichtbaar/niet zichtbaar)	Direct onder het esdek / vanaf ca. 50 cm – mv	Direct onder het esdek / vanaf ca. 50 cm – mv	Direct onder het esdek / vanaf ca. 50 cm – mv	Vanaf maaiveld
Bodem/landschap	Dekzand/podzol	Dekzand/podzol	Dekzand/podzol	Dekzand/podzol / enkeerdgronden
Gaafheid en conservering	Conservering van met name organische materialen vanwege ligging boven grondwater matig tot slecht	Conservering van met name organische materialen vanwege ligging boven grondwater matig tot slecht	Conservering van met name organische materialen vanwege ligging boven grondwater matig tot slecht	Conservering van met name organische materialen vanwege ligging boven grondwater matig
Uiterlijke kenmerken / prospectiekenmerken	Strooiingen van houtskool en vuursteen Intacte bodemhorizonten	Resten van bewoning (afval zoals aardewerk, bouwkeraamiek) en begravingen in de vorm van urnen	Resten van bewoning (afval zoals aardewerk, bouwkeraamiek) en sporen	Cultuurlagen, sporen gerelateerd aan bebouwing, infrastructuur, muurresten, funderingen; aardewerk, natuursteen, metalen, glas.
Mogelijke verstoringen	Verstoring door landbouw; verstoringen door kabels, leidingen en bebouwing	Verstoring door landbouw; verstoringen door kabels, leidingen en bebouwing	Verstoring door landbouw; verstoringen door kabels, leidingen en bebouwing	verstoringen door kabels, leidingen en bebouwing
Verwachting	Hoog	Hoog	Hoog	Middelhoog

6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Voor het plangebied geldt een hoog risico op het aantreffen van archeologische resten. Door de gunstige ligging van het plangebied (hoog en droog) was het gebied in het verleden aantrekkelijk voor gebruik en bewoning. Binnen het plangebied kunnen zich archeologische resten bevinden uit alle archeologische perioden, vanaf de oude Steentijd tot de Nieuwe Tijd (12.000 voor Chr. – heden). In het plangebied is eeuwen lang geakkerd waarbij mest op de akkers is uitgereden en is geploegd. De mate waarin nog archeologische resten aanwezig zijn, hangt af van de mate waarin het oorspronkelijke bodemprofiel is afgetopt en opgenomen in het esdek. Archeologische resten zijn te verwachten op de overgang van het bruine esdek naar het onderliggende zand (overgang AC) op ca. 50 cm – maaiveld.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat grote delen van het plangebied met zekerheid tot diep in het dekzand (C-horizont) zijn verstoord als gevolg van bouw- en sloopwerkzaamheden, de aanleg van kabels & leidingen en als gevolg van saneringen. Voor de delen die reeds verstoord zijn adviseert EARTH om geen onderzoek uit te voeren (zie Afb. 24).

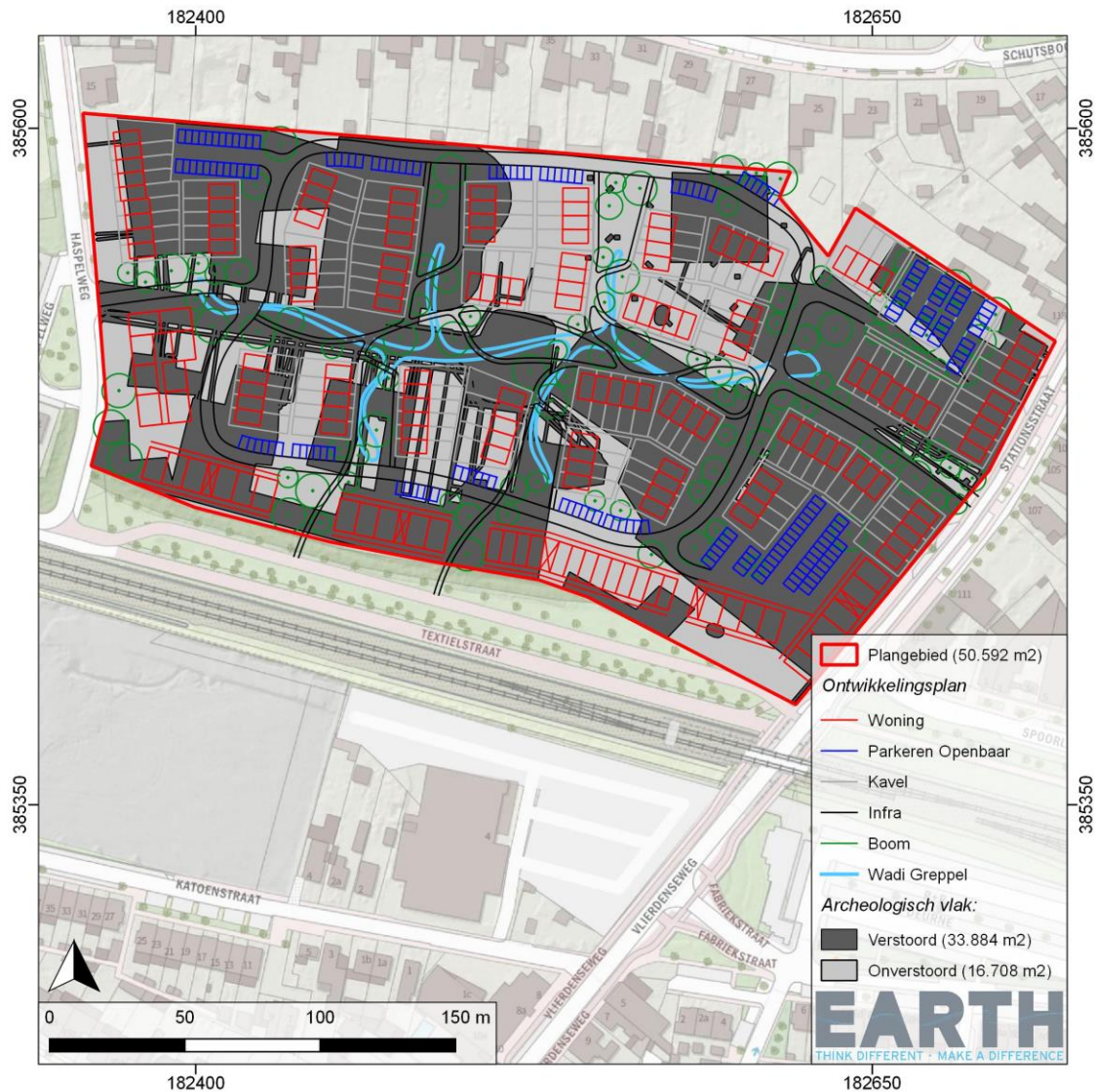
Voor de overige delen van het plangebied is de kans eveneens groot dat de bodem is verstoord tot diep in de C-horizont. In het centrale noordelijke deel van het plangebied heeft een gronddepot gelegen waarbij hoogstwaarschijnlijk verstoring van de oorspronkelijke bodem heeft plaats gevonden. Ook bij het bouwrijp maken van de kavels voor bewoning ten zuiden van de Haspelweg, is de verwachting dat de gehele bodem tot in de C-horizont is vergraven. Hard bewijs hiervoor ontbreekt vooralsnog.

Afbeelding 24: Plangebied met reeds bekende verstoorde zones.

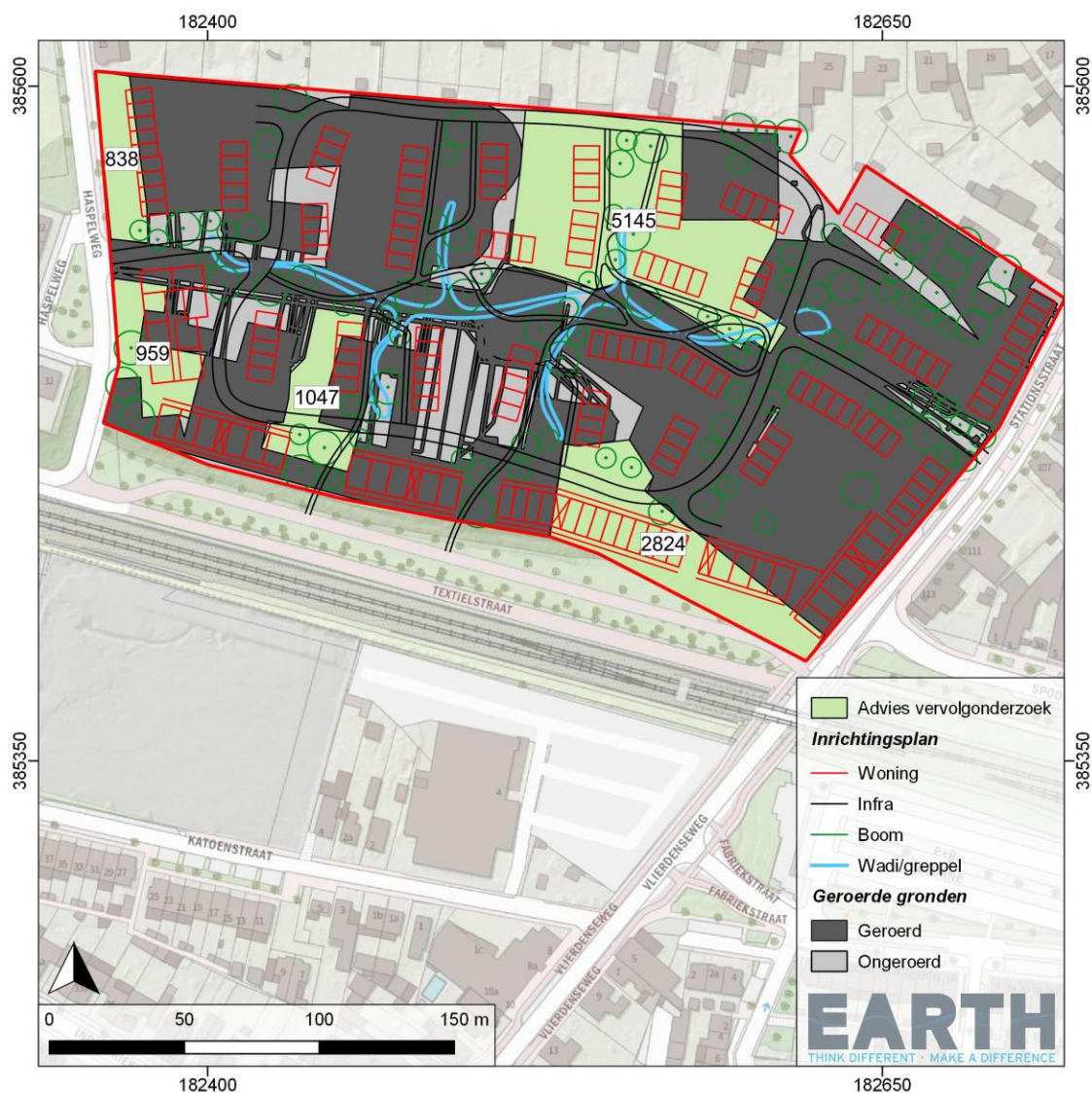
EARTH adviseert de opdrachtgever om zoveel mogelijk grondroerende ingrepen en vergravingen te plannen binnen de reeds verstoorde delen van het plangebied. Dit kan mogelijk worden gerealiseerd door bepaalde bestemmingen te verschuiven (zie Afb. 25).

EARTH adviseert om de delen waarvoor nog geen bewijs is dat verstoring heeft plaats gevonden, zoveel mogelijk te ontzien. Indien dit niet mogelijk is, wordt geadviseerd om een vervolgonderzoek te verrichten. Daarbij wordt vervolgonderzoek alleen zinvol geacht indien het om aaneengesloten zones gaat van voldoende oppervlakte. Een woonstalhuis zal normaliter tussen de 10 en 30 m lang zijn, een historisch erf minstens 40 x 40 m. Het onderzoeken van te kleine zones zal niet tot betekenisvolle archeologisch informatie leiden. Derhalve zijn er vijf zones waarvoor vervolgonderzoek wordt voorgesteld (zie Afb. 26).

Abbeelding 25: Plangebied met reeds bekende verstoorte zones en huidig inrichtingsplan.

Voor deze aaneengesloten zones die mogelijk niet verstoord zijn, wordt voorgesteld om per zone twee profielputten van 1 x 1 m te graven. Dit onderzoek heeft als doel om zowel bedoeld de mate van bodemintactheid als de eventuele aanwezigheid van archeologische resten beter in kaart te brengen.

Afbeelding 26: Plangebied met advies voor vervolgonderzoek.

Indien blijkt dat de bodem tot diep (50 cm) in de C-horizont (ca. 1 m – mv) verstoord is, kan een zone worden vrijgegeven. Indien uit een profielput blijkt dat de bodemopbouw niet tot diep in de C-horizont is verstoord, wordt geadviseerd om vervolgens een proefsleuvenonderzoek uit te voeren waarbij ca. 7,5% van het onverstoorde areaal door middel van proefsleuven wordt onderzocht. In elke proefsleuf dient een boring te worden geplaatst om vast te stellen of er dieper gelegen laat glaciële bodemniveaus aanwezig zijn, waarin zich resten uit het laat Paleolithicum kunnen bevinden.

Het vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven dient plaats te vinden aan de hand van een door het Bevoegd Gezag goedgekeurd Programma van Eisen, waarin het doel, de vraagstelling, de uitvoeringswijze en randvoorwaarden van het archeologisch veldonderzoek en specialistisch

onderzoek worden vastgelegd. Op basis van de resultaten van dit onderzoek beslist de gemeente of de archeologische waarden in voldoende mate zijn vastgesteld.

Bovenstaand advies is op 7 juni 2022 door de gemeente Deurne overgenomen. Daarbij geldt voor de vrijgegeven delen nog wel dat indien tijdens de uitvoering van het grondwerk archeologische (toevals)vondsten worden gedaan, nog steeds de wettelijke plicht geldt om deze te melden bij de bevoegde overheid, zoals staat aangegeven in de Erfgoedwet (Art. 5.10).

LIJST MET AFBEELDINGEN EN TABELLEN

- Afbeelding 1: Ligging van het plangebied (rood).
Afbeelding 2: Huidige inrichting van het plangebied (rood) en onderzoeksgebied (blauw).
Afbeelding 3: Uitsnede uit een onderzoek van Tauw in 2013 naar bodemvervuiling .
Afbeelding 4: Enkele foto's van profielen uit een bodemonderzoek van Tauw in 2015 (Snoep 2015).
Afbeelding 5: Locaties bodemonderzoek in omgevingsrapportage.
Afbeelding 6: Reeds bekende bodemverstoringen.
Afbeelding 7: Geplande inrichting van het plangebied 'De Groene Heerlijkheid'.
Afbeelding 8: Plan- en onderzoeksgebied op de bodemkaart (bron: Bodemkaart van Nederland, Stiboka 1990).
Afbeelding 9: Plan- en onderzoeksgebied op de geomorfologische kaart. (bron: geomorfologische kaart van Nederland, Stiboka/RGD 1989).
Afbeelding 10: Hoogtekaart van het plangebied en omgeving (AHN 4).
Afbeelding 11: Het plan- en onderzoeksgebied geplot op de archeologische waarden- en verwachtingskaart van de Gemeente Deurne (mei 2020).
Afbeelding 12: Archeologische monumenten (AMK-terreinen), rijksmonumenten en vondstmeldingen binnen en nabij het plan- en onderzoeksgebied.
Afbeelding 13: Onderzoeksmeldingen binnen het plan- en onderzoeksgebied.
Afbeelding 14: Plangebied op de kadasterkaart 1811-1832.
Afbeelding 15: Plangebied op een topografische kaart ca. 1900.
Afbeelding 16: Kantoor en pakhuis van de Boerenbond Deurne en de Boerenleenbank Deurne, op de plek van het huidige Stationsstraat 122-124 (Bron: deurnewiki.nl).
Afbeelding 17: Plangebied op een topografische kaart ca. 1920.
Afbeelding 18: Foto van het tramstation Deurne in 1922. De rechterkant van het station diende als directeurswoning. De waterleiding links op de foto is verbonden met de watertoren (Bron: Deurnewiki.nl).
Afbeelding 19: Het vervallen tramstation Deurne met bijbehorende watertoren. De situatie voor het afbreken van het gebouw rond 1970.
Afbeelding 20: Plangebied op een topografische kaart 1965.
Afbeelding 21: Foto van het Boerenbond-terrein aan de Stationsstraat (oostelijk deel plangebied), ca. 1964 (Bron: Deurnewiki.nl).
Afbeelding 22: Bouwtekening boerenbond Stationsstraat 122-124 (1972).
Afbeelding 23: Plangebied op een topografische kaart ca. 2000.
Afbeelding 24: Plangebied met reeds bekende verstoorde zones.
Afbeelding 25: Plangebied met reeds bekende verstoorde zones en huidig inrichtingsplan.
Afbeelding 26: Plangebied met advies voor vervolgonderzoek.
- Tabel 1: Overzicht archeologische monumenten (AMK-terreinen) en rijksmonumenten binnen het plan- en onderzoeksgebied.
Tabel 2: Overzicht vondstmeldingen binnen het plan- en onderzoeksgebied.
Tabel 3: Overzicht onderzoeksmeldingen binnen het plan- en onderzoeksgebied.

LITERATUUR

Berg, J.M. van den & R. Schrijvers, 2008. Spoorzone Deurne, een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen en een veldverkenning. Amersfoort, Vestigia, Vestigia-rapport V445.

Flamman, J.P., E. Louwe & L. Haaring, 2008. De Vennen/Kleine Bottel te Deurne. Een bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek door middel van boringen. Amersfoort (Rapportnummer 489).

Hiddink, H. 2008. Archeologisch onderzoek op de Groot Bottelsche Akker bij Deurne. Bewoning uit de Steentijd, IJzertijd, Romeinse tijd, Vroege en Volle Middeleeuwen. Amsterdam, Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 33.

Keunen, L.J., H.L.M. Berkvens, C.J.B.P. Frank, K.A.H.W. Leenders 2020. Het verhaal van Deurne. RAAP, Weesp.

Zijverden, W.K. van & J. de Moor, 2014. Het Groot Profielenboek. Fysische geografie voor archeologen. Sidestone Press, Leiden. 256 pp.

BIJLAGE 1 KADASTRALE GEGEVENS

Gemeentecode	Gemeente	Sectie	Perceelnummer
DNE00	Deurne	M	1944
DNE00	Deurne	M	1012
DNE00	Deurne	M	1662
DNE00	Deurne	M	1647
DNE00	Deurne	M	1659
DNE00	Deurne	M	1658
DNE00	Deurne	M	1116
DNE00	Deurne	M	1154
DNE00	Deurne	M	1792
DNE00	Deurne	M	1794
DNE00	Deurne	M	1793
DNE00	Deurne	M	1412
DNE00	Deurne	M	207
DNE00	Deurne	M	1448
DNE00	Deurne	M	1447
DNE00	Deurne	M	1213
DNE00	Deurne	M	1881
DNE00	Deurne	M	1349
DNE00	Deurne	M	1512
DNE00	Deurne	M	1350
DNE00	Deurne	M	1944
DNE00	Deurne	M	1227
DNE00	Deurne	M	1228
DNE00	Deurne	M	1511
DNE00	Deurne	M	1993
DNE00	Deurne	M	1994
DNE00	Deurne	M	1527
DNE00	Deurne	M	1526
DNE00	Deurne	M	1525
DNE00	Deurne	M	1301
DNE00	Deurne	M	1302
DNE00	Deurne	M	1210

EARTH
THINK DIFFERENT · MAKE A DIFFERENCE